

Laaja hyvinvointikertomus 2021–2025

Hyvinvointilautakunta 19.3.2025 § ?

Kunnanhallitus 31.3.2025 § ?

Kunnanvaltuusto 7.4.2025 § ?

Sisältö

1 JOHDANTO	3
2 VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021-2025	5
2.1 Talous ja elinvoima	5
2.2 Lapset ja nuoret	9
2.3 Työikäiset	18
2.4 Ikäihmiset	20
2.5 Kaikki väestöryhmät	21
3 TERVEYDENEDISTÄMISAKTIIVISUUS (TEA)	26
3.1 TEA Kuntajohto 2023	28
3.2 TEA Perusopetus 2023	29
3.3 TEA Lukiokoulutus 2022	30
3.4 TEA Liikunta 2024	31
3.5 TEA Kulttuuri 2023	32
4 HYTE-KERROIN	34
4.1 Prosessi-indikaattorit	34
4.2 Tulosindikaattorit	36
5 VALTUUSTOKAUDEN 2021–2025 PAINOPISTEIDEN, TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI	37
5.1 Liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen	37
5.2 Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö	39
5.3 Mielekkään tekemisen mahdollistaminen	40
5.4 Elämisen mahdollisuuksien parantaminen	42
6 KOLMANNEN SEKTORIN TEKEMÄ HYTE-TYÖ RAUTAVAARALLA	45
6.1 SPR Rautavaaran osasto	45
6.2 Eläkeliitto	46
6.3 Kuopion seudun hengitysyhdistys/ Rautavaaran paikallistoimikunta	46
6.4 Ala-Luostan Maamiesseura	47
6.5 Helluntaiseurakunta	47
6.6 Evankelis-luterilainen seurakunta	48
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	49

1 JOHDANTO

Hyvinvointi muodostuu monista eri osatekijöistä, kuten terveydestä, toimeentulosta, asumisesta, puhtaasta ympäristöstä, turvallisuudesta, itsensä toteuttamisesta ja läheisistä ihmissuhteista. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisäätelinen tehtävä. Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn, eli HYTE-työn, päämääränä on kaventaa asukkaidensa hyvinvointi- ja terveyseroja sekä ehkäistä sairauksia, tapaturmia ja syrjäytymistä. Tavoitteena on myös parantaa kuntalaisten kokonaishyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä vahvistaa mielenterveyttä ja osallisuutta. Hyvinvointia edistäviä toimia tehdään kunnan kaikilla sektoreilla. Keskeinen yhteistyökumppani hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on hyvinvointialue. Muita tärkeitä kumppaneita ovat muun muassa järjestöt, seurakunnat, yritykset ja muut paikalliset yhdistykset.

Rautavaaran kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ohjaa ja koordinoi monialainen HYTE-työryhmä, joka kokoontuu noin 4–6 kertaa vuodessa. Ryhmän toiminnasta vastaa hyvinvointi- ja kotoutumiskoordinaattori. Monialaisen työryhmän tavoitteena on jakaa tietoa ja työkaluja keskenänsä ja näin rakentaa yhdessä toimivaa ja käytännöllistä kokonaisuutta kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteena on yhteistyön sujuvoittaminen kunnan, hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin kesken. Työryhmän tehtävänä on viedä eri toimialoille hyvinvointitietoa ja menetelmiä.

Terveydenhuoltolaki (30.12.2010/1326 § 12) velvoittaa kuntia raportoimaan valtuustolle vuosittain kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin tilasta sekä toteutetuista toimenpiteistä. Kunnan on myös kerran valtuustokaudessa tarkasteltava asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä laajassa hyvinvointikertomuksessa, jonka pohjalta laaditaan uutta valtuustokautta varten hyvinvointisuunnitelma. Kunnanvaltuusto eli kunnan ylin johto on vastuussa strategisista päätöksistä, joilla kunnassa edistetään hyvinvointia.

[\(Rautavaaran kunta – hyvinvoinnin edistäminen\)](#)

Rautavaaralaisten hyvinvoinnin edistämistyötä ohjaa laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, joka pohjautuu myös [Rautavaaran kuntastrategiaan 2021–2025](#). [Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025](#) hyväksyttiin hyvinvointilautakunnassa 15.3.2023, kunnanhallituksessa 29.03.2023 ja kunnanvaltuustossa 11.05.2023. Lisäksi kunta on laatinut [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2021–2025](#) sekä [Mielenterveys- ja päihdetyön strategian 2020–2023](#).

Tämä laaja hyvinvointikertomus on laadittu valtuustokaudesta 2021–2025, jotta tiedetään mitkä asiat ovat Rautavaaralla hyvin ja missä asioissa kunnassa on kehitettävää. Rautavaaran kuntaa vertaillaan tässä hyvinvointikertomuksessa koko maan ja Pohjois-Savon tilanteen lisäksi

asukasluvultaan samantyyppisiin kuntiin eli Tervoon, Vesantoon ja Multiaan. Valtuustokauden aikana tapahtui isoja muutoksia, kun vuoden 2023 alussa voimaan tullut hyvinvointialueuudistus päätti kuntien vastuun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä. Tämä oli merkittävin muutos kuntien toimintaan ja talouteen lähihistoriassa. Hyvinvointialueuudistus muutti kuntien toiminta- ja tilustilannetta huomattavasti. Se vaikutti myös kuntien organisatorakenteeseen, sillä jäljelle jääneitä tehtäviä ja toimintaympäristöä piti muokata vastaamaan uutta tilannetta. Uudistuksen myötä kuntien tuli muodostaa uusia yhteistyörajapintoja hyvinvointialueiden kanssa. Näitä rajapintoja haetaan, muodostetaan ja muokataan edelleenkin.

Kerran valtuustokaudessa tehdään laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma = hyvinvointikertomus; hyvinvoinnin nykytilan kuvaus ja edellisen valtuustokauden ajalta mitä tehty hyten painopisteiden ja tavoitteiden eteen (vanha valtuusto hyväksyy) ja hyvinvointisuunnitelma; suunnitelma hyvinvointivajeiden korjaamiseksi seuraavalle valtuustokaudelle (=tavoitteet, toimenpiteet, mittarit, vastuut) jonka hyväksyy uusi valtuusto

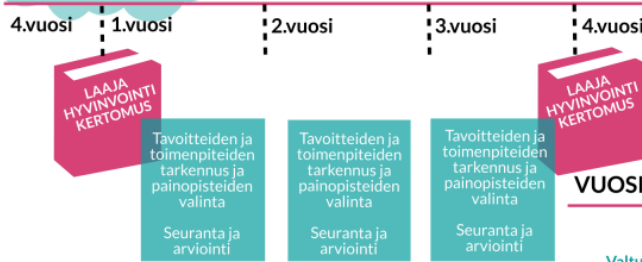
VALTUUSTOKAUSITTAIN TOISTUVA SYKLI

Kerran vuodessa tehdään vuosiraportti (-> tilinpäätökseen) = miten hyvinvointitavoitteissa on edetty tilastojen valossa, mitä on tehty hyvinvointitavoitteiden edistämiseksi. Tarvittaessa tarkennetaan hyvinvointitavoitteita ja toimenpiteitä

Hyvinvointikertomus prosessina

VALTUUSTOKAUSITTAIN TOISTUVA SYKLI

VUOSITTAIN TOISTUVA SYKLI

Huomioi

Valtuustokauden lopussa laaja hyvinvointikertomus kuvaa hyvinvoinnin tilaa, kokoaa tehdyn työn ja ehdottaa pitkän aikavälin tavoitteet seuraavalle valtuustolle. Uusi valtuusto tarkentaa laajan hyvinvointikertomuksen vuosittaiset tavoitteet ja seuraa niiden toteutumista.

2 VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021-2025

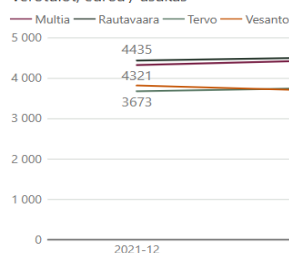
Hyvinvointikertomuksessa kuvataan rautavaaralaisten hyvinvoinnin kehittymistä päättyvän valtuustokauden 2021–2025 aikana. Kehitystä on tarkasteltu saatavilla olevien erilaisten tilastojen valossa. Väestön hyvinvoinnin kehitystä kuvataan ikäryhmittäin. Kuntalaisten hyvinvoinnin kuvaamisessa on hyödynnetty valtakunnallisia indikaattoreita sekä maakunnallisesti ja kunnallisesti saatavilla olevia tilastotietoja.

Pienen kunnan haasteena on, että kaikkiin indikaattoreihin ei löydy tilastotietoja. Rautavaaran kunnan osalta tilastoja analysoidessa on hyvä pitää mielessä, että kunnan väkiluku on melko pieni (vähän yli 1400), jonka takia tilastot voivat vaihdella eri vuosia vertaillen suhteessa enemmän kuin isommissa kunnissa. Eri väestöryhmien tilastoissa varsinkin lasten ja nuorten kohdalla indikaattoritieto voi heilahdella ajoittain paljonkin kohdeperusjoukon pienuuden takia.

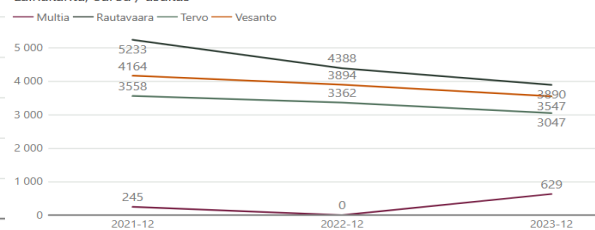
2.1 Talous ja elinvoima

Tässä luvussa lähteenä on käytetty Tilastokeskuksen, Kuntaliiton ja Sotkanetin tilastoja. Valtuustokaudella 2021–2025 Rautavaaran kunnan verotulot/asukas laskivat merkittävästi vuodesta 2022 vuoteen 2023. Vuonna 2023 verotulo oli 2647 €/asukas, mikä kuitenkin oli suhteessa vertailukuntiin suurin. Lainakanta on edelleen myös vertailukuntien suurin, mutta se on laskenut tasaisesti, vuonna 2023 sen ollessa 3890 €/asukas. Valtuustokauden aikana suhteellinen velkaantuneisuus on lähtenyt hienoiseen laskuun, kuitenkin vertailukuntiin verrattuna se on edelleen suurin – vaikka eroa ei ole paljon. Toisaalta Rautavaara on myös vertailukunnista omavaraisin, ja omavaraisuusaste on ollut nousussa valtuustokauden aikana, vuonna 2023 sen ollessa 71 %.

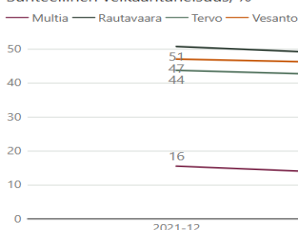
Verotulot, euroa / asukas

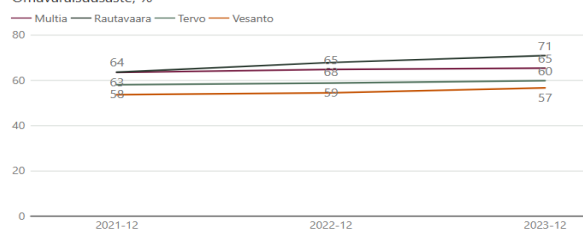
Lainakanta, euroa / asukas

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

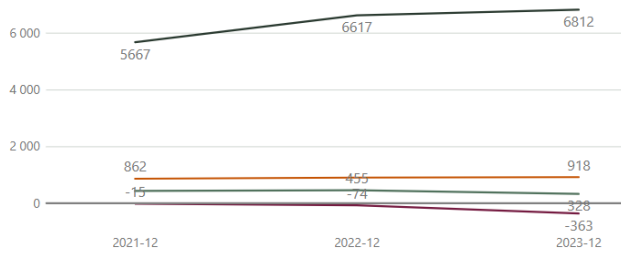

Omavaraisuusaste, %

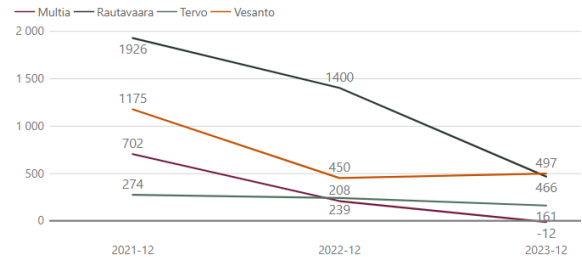

Rautavaaran kunnalle on kertynyt valtuustokauden aikana huomattavasti enemmän ylijäämää (euroa/asukas) suhteessa vertailukuntiin. Vuonna 2023 Rautavaaran kertynyt ylijäämä oli 6812 euroa/asukas, mikä oli itse asiassa koko Pohjois-Savon suurin ylijäämäkertymä (toisena perässä Vieremä 3616 eurolla). Sen sijaan vuosikate on laskenut vertailukuntia enemmän, mutta se on siltikin keskimääräistä parempi (vuonna 2023 466 euroa / asukas). Valtionosuudet ovat olleet myös reippaassa laskusuunnassa kaikilla kunnilla.

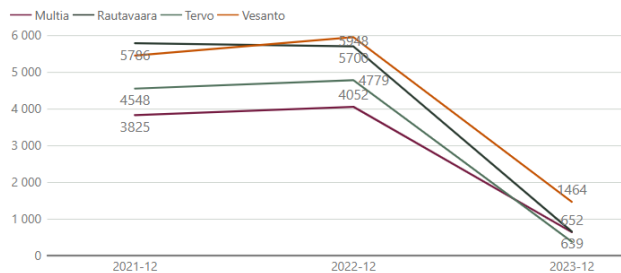
Kertynyt ali-/ylijäämä, euroa / asukas

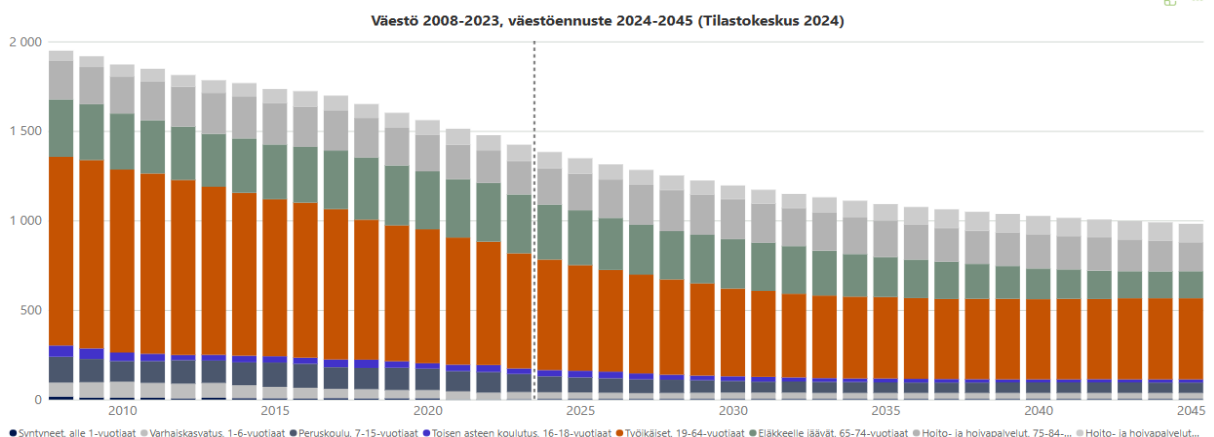
Vuosikate, euroa / asukas

Valtionosuudet, euroa / asukas

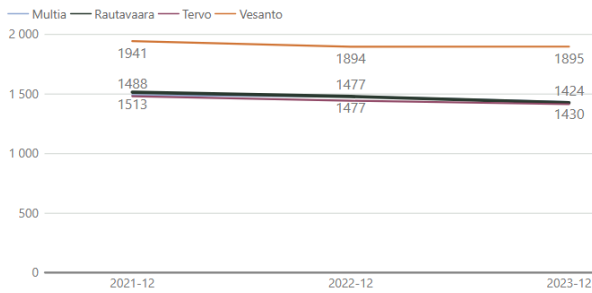

Valtuustokauden aikana Rautavaaran kunnan väestömäärä on ollut jatkuvasti pienessä laskussa. Kuten melkein kaikissa pienissä kunnissa, Tilastokeskuksen väestöennuste on laskusuuntainen.

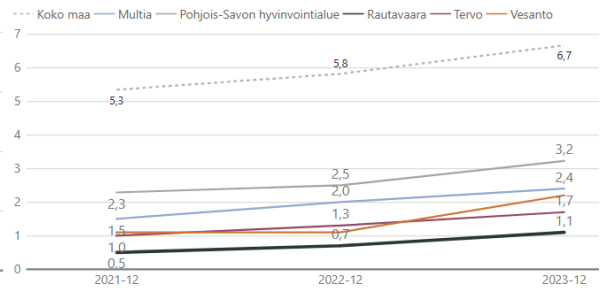

Vuonna 2023 Rautavaaran väestöluku oli 1424. Ulkomaan kansalaisten osuus on ollut pienessä kasvussa kaikilla vertailualueilla, mutta Rautavaaralla osuus on vielä vuonna 2023 ollut vähäisin (1,1 % väestöstä).

Väkiluku, kpl

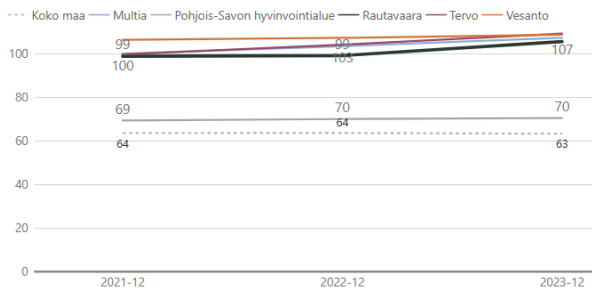
Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä, %

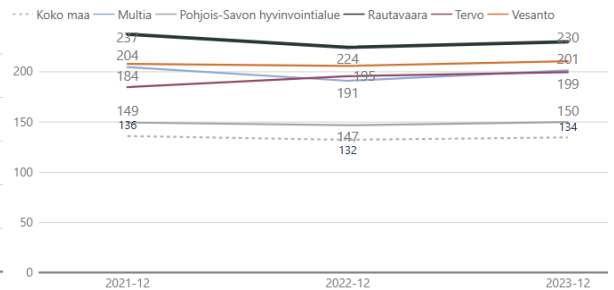
Väestöllinen huoltosuhde on melko korkea, ja se nousee hitaasti koko ajan. Tilanne oli kuitenkin vuonna 2023 paras (105,50 %) vertailukuntiin nähden. Koko maahan ja Pohjois-Savoon peilaten luvut ovat huomattavan korkeat. Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttäneitä on sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on.

Taloudellinen huoltosuhde on pysynyt aika tasaisena valtuustokauden aikana, mutta luvut ovat koko vertailualueen korkeimmat (229,60 % vuonna 2023). Taloudellinen huoltosuhde, eli elatusuhde, ilmaisee kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti. Työttömiin ja työvoiman ulkopuolisiin lukeutuu koko ei-työllinen väestö, eli työttömät, eläkeläiset, lapset ja omaa kotitaloutta hoitavat.

Väestöllinen huoltosuhde, %

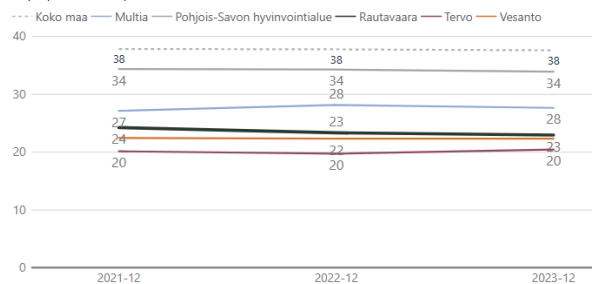

Taloudellinen huoltosuhde, %

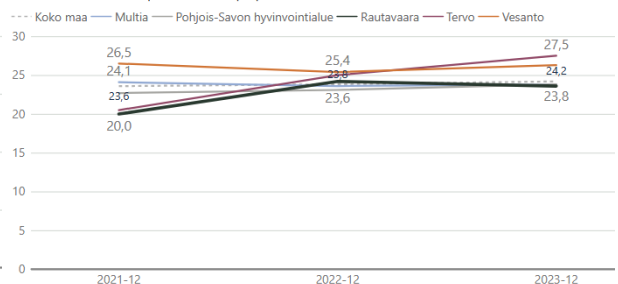

Lapsiperheiden määrä kaikista perheistä on vertailukuntiin nähden samansuuruista (22,9 % vuonna 2023) ja on ollut koko valtuustokauden ajan hienoisessa laskussa. Yhden vanhemman perheiden määrä on hieman noususuuntainen (23,6 % vuonna 2023), mutta siltikin keskimääräinen vertailualueeseen suhteutettuna.

Lapsiperheet, % perheistä, %

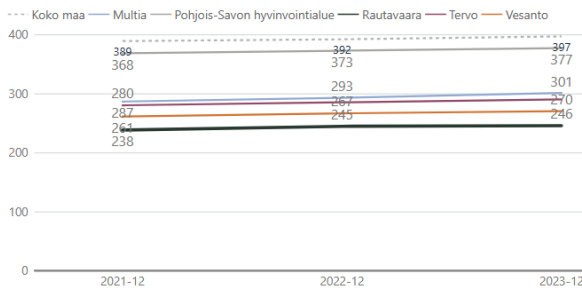

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä, %

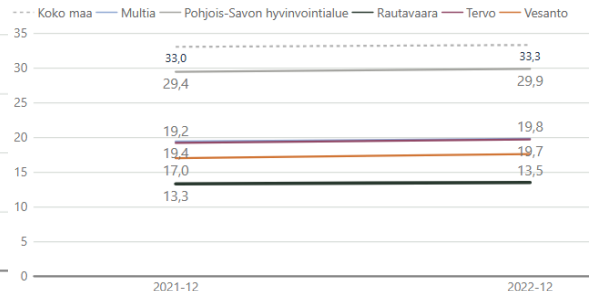

Rautavaaran kunnan väestön koulutustaso on noussut pienenesti, vaikka onkin edelleen vertailualueen alhaisin. Indikaattori ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettujen korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Vuonna 2023 luku oli 245,6, mikä tarkoittaa henkeä kohti 2,5 vuotta koulutusta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 15 vuotta täyttäneistä on vertailualueista vähiten (13,5 % vuonna 2022).

Koulutustasomittain, indeksi

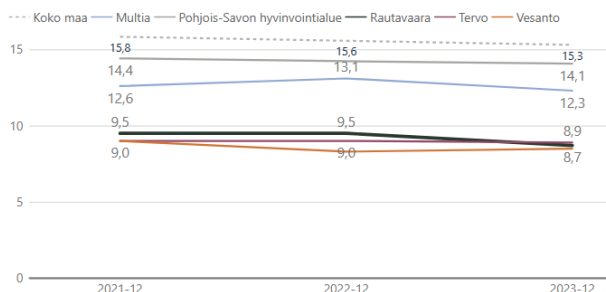

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, %

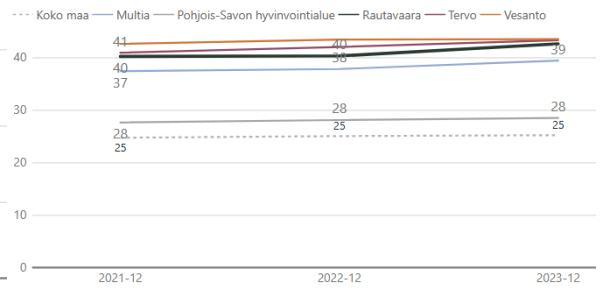

Väestön syntyvyys on ollut aika vähäistä viime vuosina. Samoin lasten ja nuorten määrä on kunnassa ollut lievässä laskusuunnassa. Ikääntyneiden määrä Rautavaaralla on suuri, kuitenkin samoilla linjoilla vertailukuntiin tarkasteltuna. Kokonaisuudessaan väestöennuste on hieman laskeva, ja kuntien välinen nettomuutto sekä väkiluvun muutos edellisestä vuodesta ovat miinuksella.

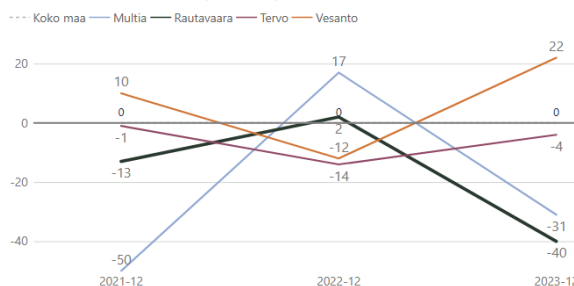
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä, %

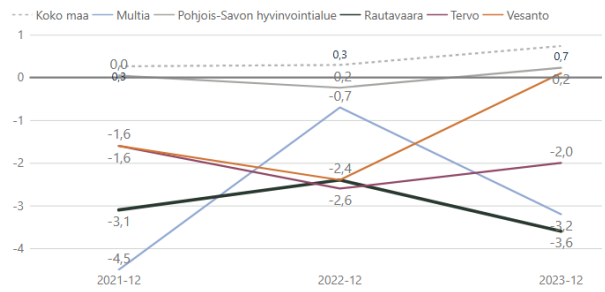
Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %

Kuntien välinen nettomuutto, Yhteensä, hlö

Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %

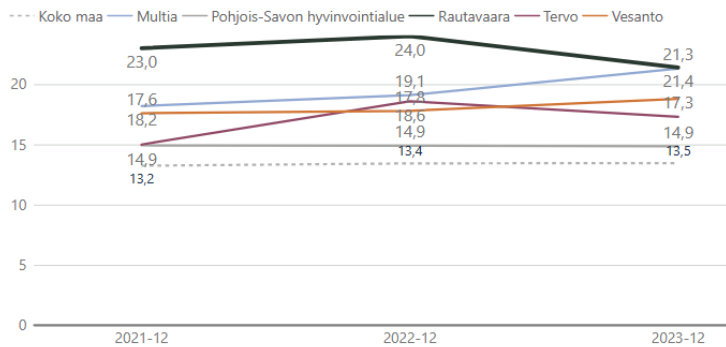

Kunnan pienituloisuusaste on lievässä laskusuunnassa, ollen kuitenkin vertailualueiden korkeimmasta päästä. Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden

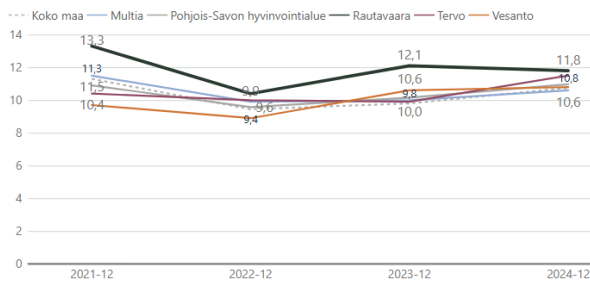
prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan rahatulon mediaanista kunakin vuonna.

Kunnan yleinen pienituloisuusaste, %

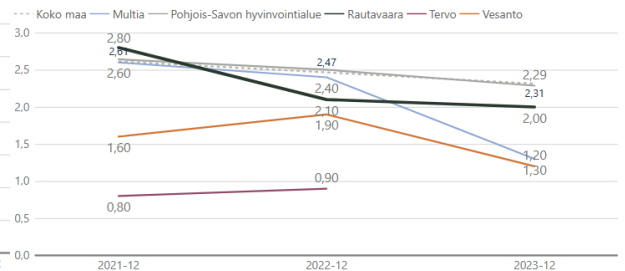

Rautavaaralla on suhteessa vertailualueisiin eniten työttömiä, mutta työttömien määrä on ollut hienoisessa laskussa. Työttömien määrä vuonna 2024 oli 11,8 % työvoimasta. Rautavaaralla julkinen hallinto eli kunta on suurin työllistäjä. Pohjois-Savon hyvinvointialue on myös yksi isoimmista työllistäjistä (vuodesta 2023 lähtien). Pitkäaikaista toimeentulotukea saavien aikuisten määrä on laskenut valtuustokauden aikana hieman, ollen tällä hetkellä keskimääräistä (2,00 %).

Työttömät, % työvoimasta, %

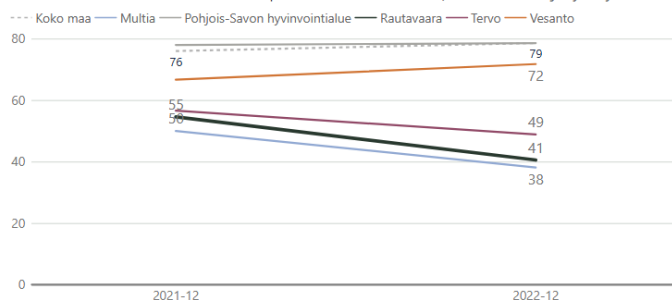
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä, %

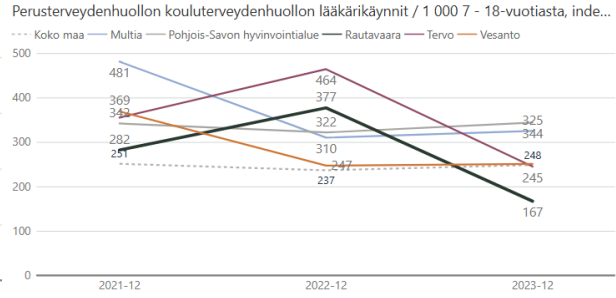
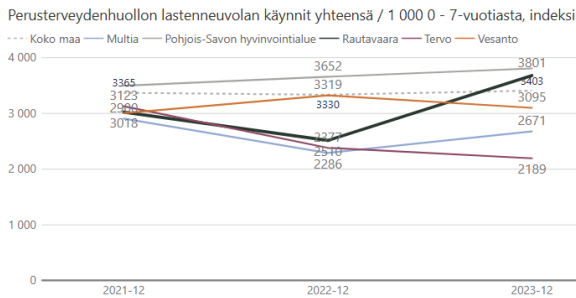
2.2 Lapset ja nuoret

Tämän luvun osiossa lähteenä on käytetty Sotkanetin, Vipusen ja Kouluterveyskyselyn tilastoja. Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä Rautavaaralla laski vuoden 2021 noin 55 %:sta vuoden 2022 noin 41 %:iin. Muilta valtuustokauden vuosilta ei löydy tilastotietoja.

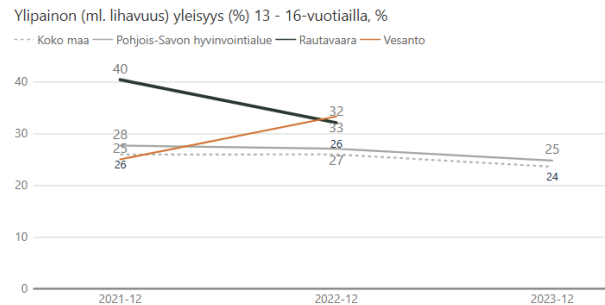
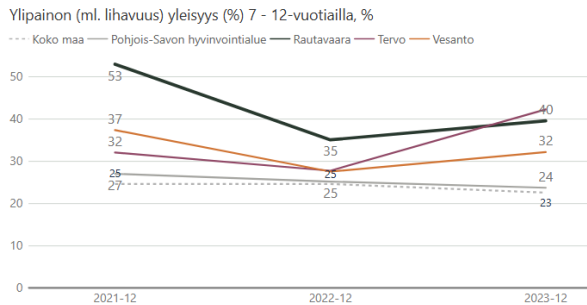
Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset, % 1 - 6-vuotiaista (sis. kunnalliset ja yksityiset var...)

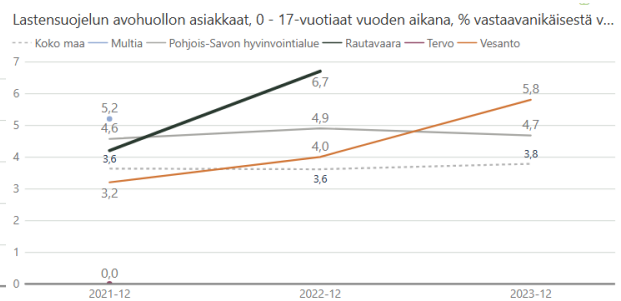
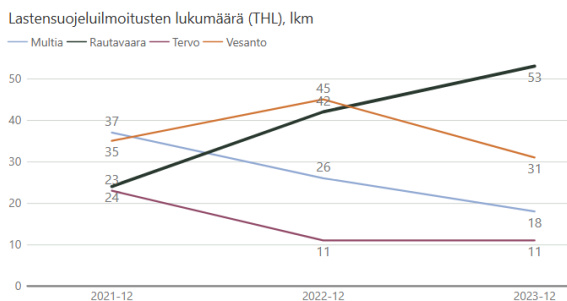
Lastenneuvolapalvelut ovat toteutuneet Rautavaaralla hyvin. Neuvolakäyntimäärät ovat nousseet, ja ovat keskitason yläpuolella vertailualueisiin nähden (3674 vuonna 2023). Kouluterveydenhuollon lääkärikäynnit ovat taasen olleet laskussa (167 vuonna 2023)

Tilastojen mukaan lasten ja nuorten ylipaino on Rautavaaralla vertailualueita yleisempää, vaikka se onkin laskenut hieman valtuustokauden aikana. Tilastotietoa ylipainon yleisyydestä 2–6-vuotiailla ei löytynyt enää 2021 vuoden jälkeen, jolloin se oli 39 %.

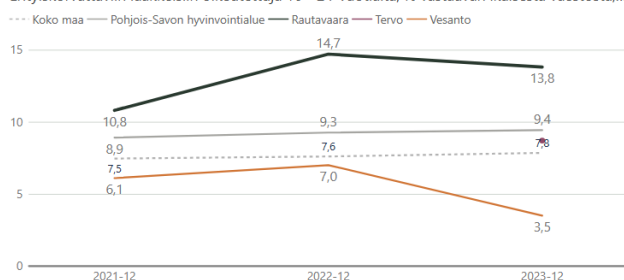
Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut valtuustokaudella noususuuntainen. Vuonna 2023 lastensuojeluilmoituksia oli kirjattu 53. Lastensuojelun avohuollon asiakkuudet ovat myös olleet nousussa vuodesta 2021 vuoteen 2022. Luvut ovat vertailukuntiin nähden suurimmat. Lastensuojelun avohuollon indikaattori ilmaisee vuoden aikana lastensuojelun avohuollon asiakkaina olleiden 0–17-vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä.

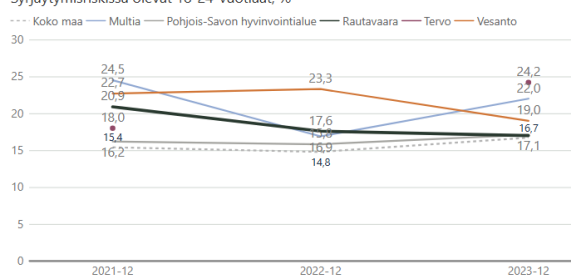
Erytiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen nuorten (16–24-vuotiaat) määrä on ollut koko valtuustokauden vertailualueisiin nähden kaikista suurin. Luku on noussut vuoden 2021 10,8 prosentista vuoden 2023 13,8 prosenttiin. Positiivista nuorten tuloksissa on kuitenkin syrjäytymisriskissä

olevien täysi-ikäisten nuorten osuuden lasku valtuustokauden aikana, saavuttaen vertailualueiden alhaisimman prosenttiluvun 17 (koko maa 16,7 %).

Erityskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16 - 24-vuotiaita, % vastaavan ikäisestä väestöstä...

Syrjäytymisriskissä olevat 18-24-vuotiaat, %

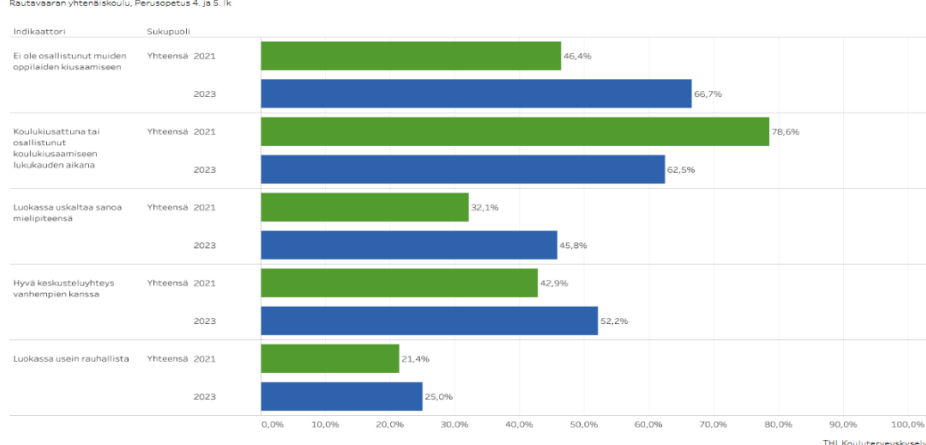
Kouluterveyskysely (THL)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten koetusta terveydestä, hyvinvoinnista, elintavoista, koulunkäynnistä ja opiskelusta. Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi perusopetuksessa 4.–5.-luokkalaisille sekä 8.–9.-luokkalaisille. Alueittaisia tuloksia ei julkaista verkossa, jos vastaajamäärä on alle 30. Oppilaitoskohtaiset tulokset on suojattu käyttäjätunnuksella ja salasalla, joten niitä ei voi lukea avoimesti verkosta. Myöskään oppilaitoskohtaisia tuloksia ei näytetä tietosuojasyistä ollenkaan, jos vastaajamäärä on alle 20 tai tapauksia on alle 5 ja vastaajamäärä on alle 50. Jos vastaajamäärä ei riitä tyttöjen tai poikien tuloksen näyttämiseen erikseen, näytetään vain Yhteensä-tulos. Vuonna 2023 Rautavaaran osalta 4.–5.-luokkalaisia vastasi yhteensä 24, ja 8.–9.-luokkalaisia vastasi yhteensä 22. Vuonna 2021 Rautavaaran 4.–5.-luokkalaisia vastaajia oli 28 ja 8.–9.-luokkalaisia oli 24.

4.–5.-luokkalaiset

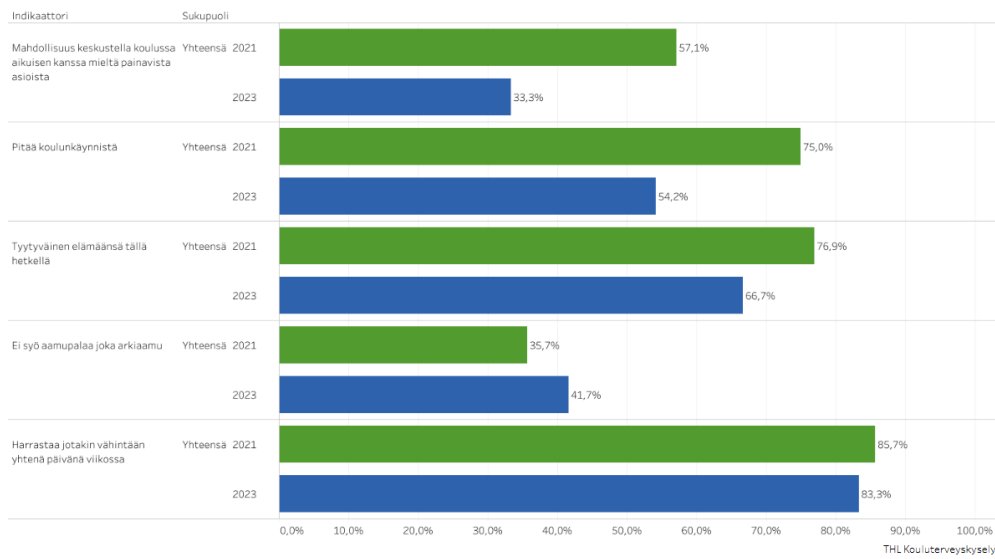
Positiivisena tuloksissa näkyy se, että koulukiusaaminen on vähentynyt suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen ja luokan ilmapiiri koetaan rauhallisemmaksi ja turvallisemmaksi. Yli puolet oppilaita kokevat myös keskusteluyhteyden vanhempiensa kanssa hyväksi.

Viisi myönteisintä tulosta suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen
Rautavaaran yhteiskoulu, Perusopetus 4. ja 5. lk

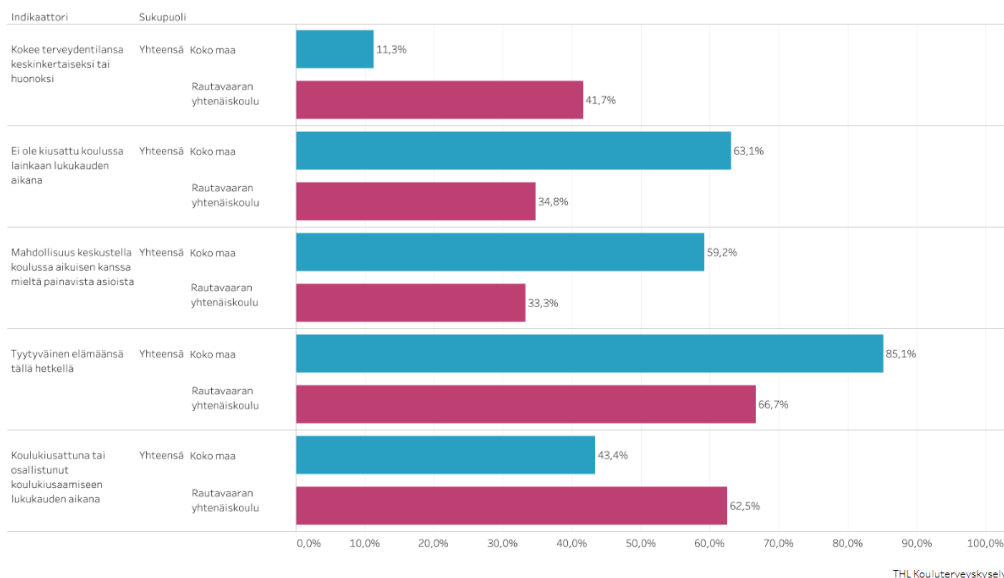
Huolestuttavaa on, että koulunkäynnistä pitäminen on hieman laskenut edelliseen kyselyyn vuonna 2021 verrattuna. Vielä vuonna 2021 kolme neljästä oppilaasta piti koulunkäynnistä, mutta vuoden 2023 kyselyssä enää hieman yli puolet oppilaista piti koulunkäynnistä. Myös kokemus mahdollisuudesta keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista on tipunut merkittävästi (57,1 % vuonna 2021 ja enää 33,3 % vuonna 2023). Tyytyväisyys omaan elämään on laskenut ja tuloksista käy ilmi, että aamupalan syönti lapsilla ennen koulupäivän alkua ei toteudu jokaisena arkiamuuna kaikkien osalta (noin 42 % oppilaista ei syönyt aamupalaa joka arkiamu vuodel 2023 tuloksissa).

Viisi huolestuttavinta tulosta suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen
Rautavaaran yhtenäiskoulu, Perusopetus 4. ja 5. lk

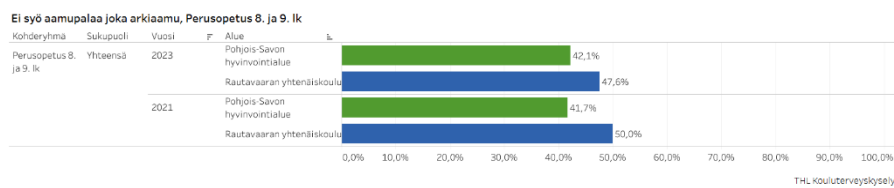
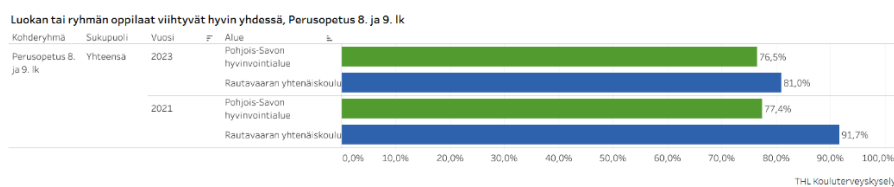
Vaikka koulukiusaaminen on vähentynyt suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen, niin silti se on merkittävästi yleisempää kuin koko maassa. Huolestuttavaa on myös se, että melkein 42 % oppilaista kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, kun koko maan tulos on 11,3 %.

Viisi huolestuttavinta tulosta suhteessa koko maan tulokseen
Rautavaaran yhtenäiskoulu, Perusopetus 4. ja 5. lk

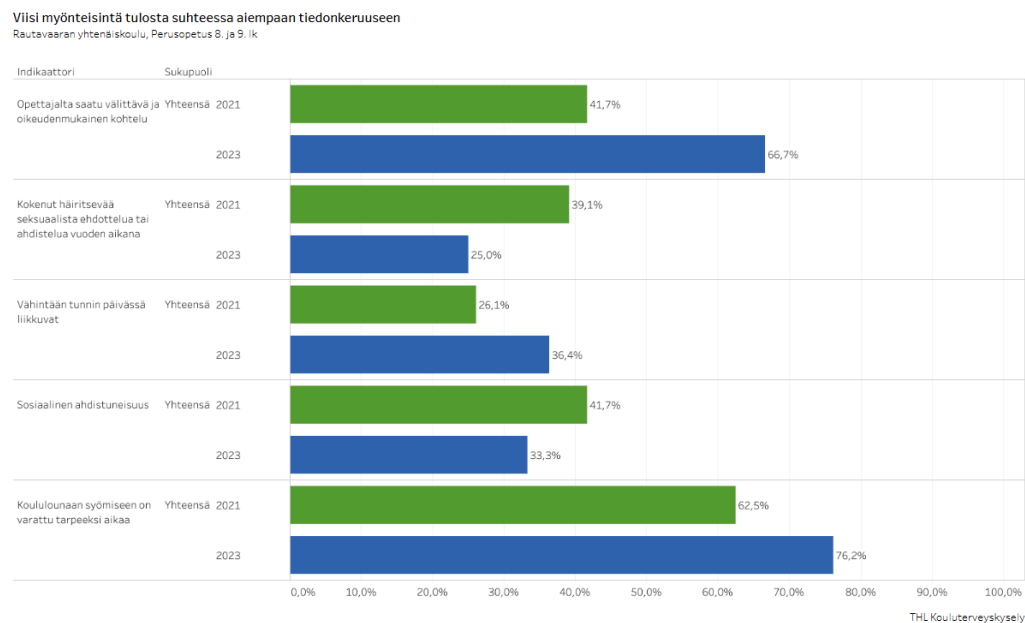

8.–9.-luokkalaiset

Yläkouluikäisten kohdalla ei näy tilastojen mukaan kovin huolestuttavia piirteitä koulunkäyntiin liittyen. Luokan/ryhmän oppilaat viihtyvät yhdessä ja opettajalta koetaan saavan välittävä ja oikeudenmukainen kohtelu. Yläkouluikään siirryttäessä ilman aamupalaa kouluun lähtevien lukumäärä kasvaa hieman, mutta Pohjois-Savon alueeseen verrattuna merkittävää eroa ei ole (melkein puolet rautavaaralaisista oppilaista ei syö aamupalaa joka arkiamu).

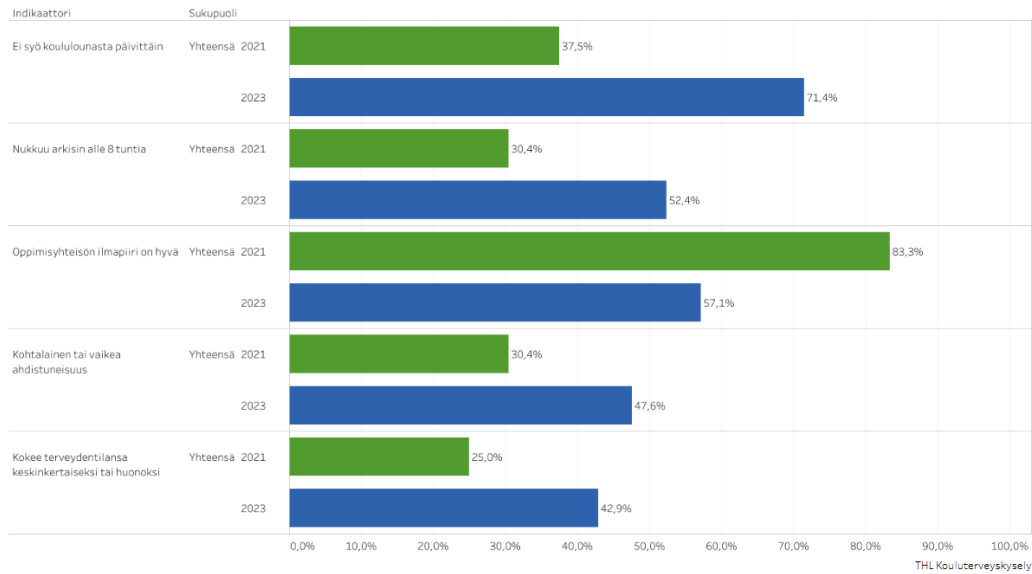
Positiivisena näyttäytyy, että sosiaalinen ahdistuneisuus ja kokemus häiritsevistä seksuaalisesta ehdottelusta tai ahdistelusta on laskenut edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien määrä on hieman kasvanut ja kokemus siitä, että koululounaan syömiseen on varattu tarpeeksi aikaa, on myös kasvanut.

Huolestuttavaa aiempaan tiedonkeruuseen verrattuna on, että yhä useampi jättää päivittäisen koululounaan syömiseen väliin. Vuoden 2023 kyselyssä yli 70 % oppilaista ilmoitti, ettei syö koululounasta päivittäin. Yli puolet oppilaista nukkuu arkisin alle 8 tuntia. Melkein puolet oppilaista kokevat kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta sekä terveydentilansa keskinkertaiseksi

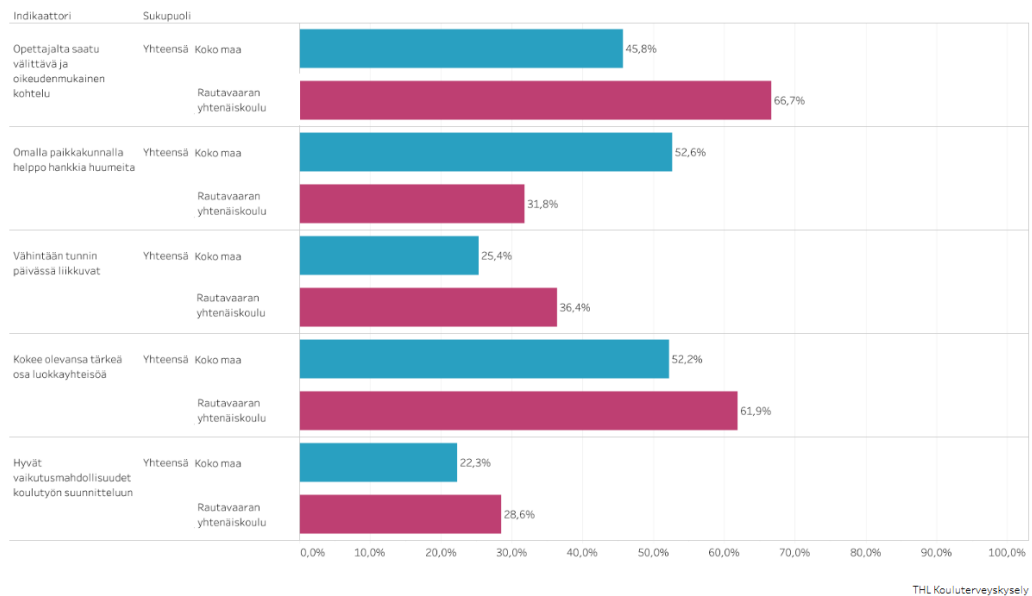
tai huonoksi. Ja vaikka luokan/ryhmän oppilaat viihtyvätkin hyvin yhdessä, niin oppimisyhteisön ilmapiiriin kokeminen hyväksi on laskenut.

Viisi huolestuttavinta tulosta suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen
Rautavaaran yhtenäiskoulu, Perusopetus 8. ja 9. lk

Positiivisina nostoina Rautavaaran tuloksissa näkyy se, että huumeiden hankkimista ei koeta omalla paikkakunnalla yhtä helpoksi kuin valtakunnallisesti. Myös kokemus luokkayhteisöön kuulumisesta ja omista vaikutusmahdollisuuksista koulutyön suunnittelussa on valtakunnan tasoa parempi.

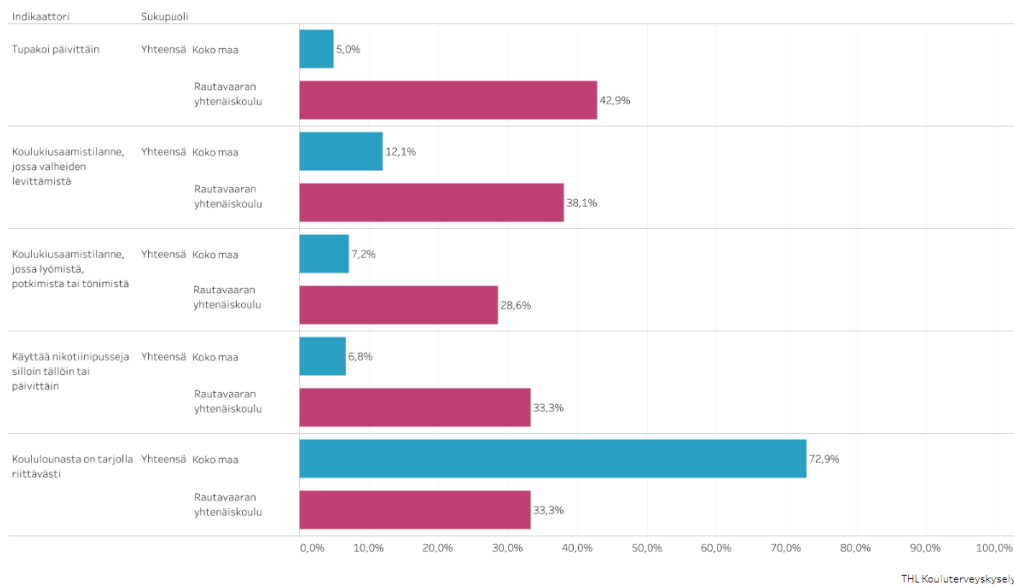
Viisi myönteisintä tulosta suhteessa koko maan tulokseen
Rautavaaran yhtenäiskoulu, Perusopetus 8. ja 9. lk

Koko maan tuloksiin verrattuna huolestuttavana näyttäytyy päivittäinen tupakointi ja nikotiinipussien käyttö, joka on merkittävästi yleisempää Rautavaaralla kuin koko maassa keskiarvoisesti. Myös koulukiusaamistilanteet, joissa on valheiden levittämistä tai fyysistä häirintää, on

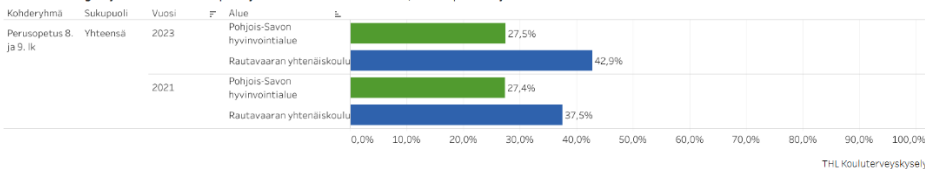
valtakunnallista tasoa yleisempää. Kokemus siitä, että koululounasta olisi tarjolla riittävästi, on huomattavasti vähäisempää koko maan tuloksiin suhteutettuna.

Viisi huolestuttavinta tulosta suhteessa koko maan tulokseen
Rautavaaran yhtenäiskoulu, Perusopetus 8. ja 9. lk

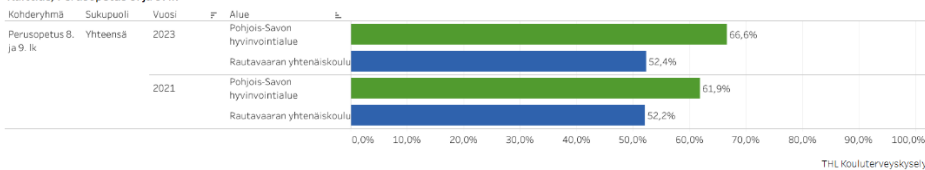

Yhä harvempi rautavaaralaisista yläasteikäisistä harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla, täysraittius on hieman harvinaisempaa kuin Pohjois-Savossa yleisesti, ja fyysisen olotilansa kokee suurempi osa oppilaista huonommaksi kuin Pohjois-Savossa keski-vertaisesti. Rautavaaralla jopa joka kolmas oppilas kokee huimausta tai heikotusta päivittäin ja reilusti yli puolet (61,9 %) ovat väsyneitä tai uupuneita päivittäin.

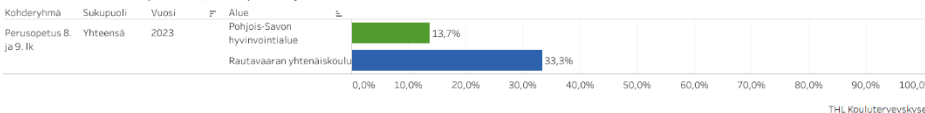
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, Perusopetus 8. ja 9. lk

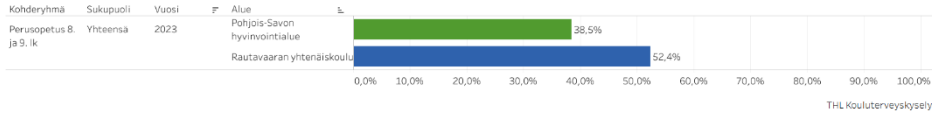
Raittius, Perusopetus 8. ja 9. lk

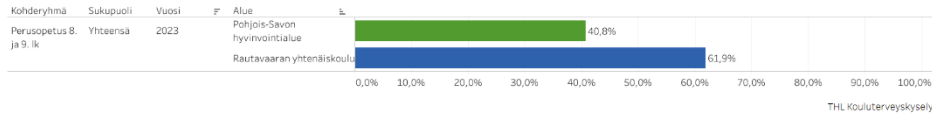
Huimausta tai heikotusta päivittäin, Perusopetus 8. ja 9. lk

Kipua ainakin kolmessa kehonosassa vähintään kerran viikossa, Perusopetus 8. ja 9. lk

Väsynyt ja uupunut päivittäin, Perusopetus 8. ja 9. lk

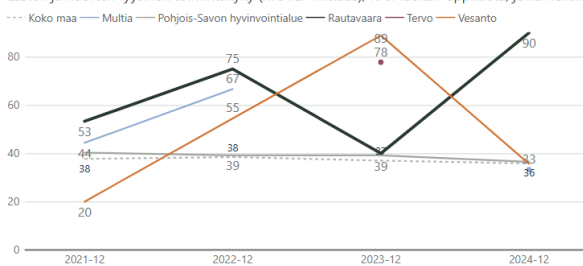
Move! -mittaustulokset

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille suunnattu valtakunnallinen fyysisen toimintakyvyn mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka pääasiallisena tavoitteena on kannustaa oppilaita huolehtimaan omasta fyysisestä toimintakyvystään. Mittaukset toteutetaan vuosittain osana koulujen liikuntakasvatusta. Saadut tulokset hyödynnetään muun muassa liikunnanopetuksessa, kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa sekä hyvinvointitoimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa eri tasoilla (valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti). Move! -mittaukset koostuvat yhdeksästä eri osiosta, joilla arvioidaan oppilaiden kestävyyttä, lihaskuntoa, liikkuvuutta ja motorisia taitoja.

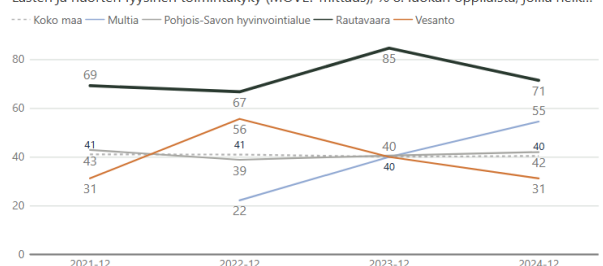
Kuten alla olevista tilastoista näkee, pienten kuntien tilastot saattavat heilahdella paljonkin pienen osallistujamäärän takia (Pohjois-Savon ja koko maan tulos stabiilimpi). MOVE!-mittaukseen osallistuu vielä pienempi joukko kuin Kouluterveyskyselyyn, jossa on yhdistettynä kaksi luokkaa, joten muutama huonompi tulos saattaa heilauttaa käyrää vahvemmin kuin jos perusjoukko olisi suurempi. MOVE!-tulokset ovat kuitenkin julkisia ja ne esitetään, mikäli mittaustuloksia on vähintään kymmenen. Rautavaaralla vuoden 2024 MOVE!-mittauksiin osallistui 11 ala-asteen 5.-luokkalaista ja 14 yläasteen 8.-luokkalaista.

Vuoden 2024 tulos 5.-luokkalaisten osalta on huonontunut merkittävästi vuoden 2023 tulokseen. Viimeisimmän tuloksen mukaan jopa 90 %:lla fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Yläasteen 8.-luokkalaisten viimeisin mittaustulos on parantunut hieman vuodesta 2023, mutta siltikin 71 %:lla fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Luvut ovat huomattavasti korkeammat ja huolestuttavammat kuin koko maan tai Pohjois-Savon keskiarvot.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heik...

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heik...

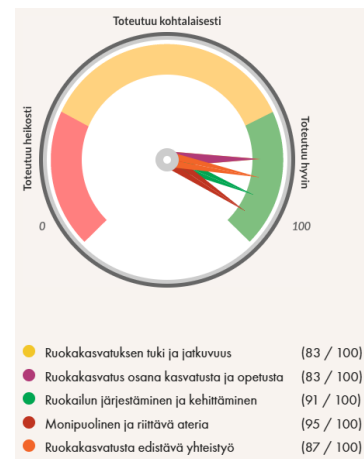
Varhaiskasvatuksen ja koulun ruokakasvatuksen nykytila

Ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytilan arviointi on maksuton työkalu arviointiin, seurantaan ja näkyväksi tekemiseen niin yksikkö- kuin kuntatasolla. Kuntapoliittiset päätökset luovat perustan lasten ruokailun ja ruokakasvatuksen toteuttamiselle varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Asian kirjaaminen osaksi kunnan keskeistä strategisen johtamisen asiakirjaa, hyvinvointikertomusta, mahdollistaa ruokakasvatuksen tunnistamisen ja hyödyntämisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinona koko kunnassa. Lisäksi varmistetaan riittävä resursointi ruokakasvatustyön johtamiseen kunnanvaltuustotasolta lähtien.

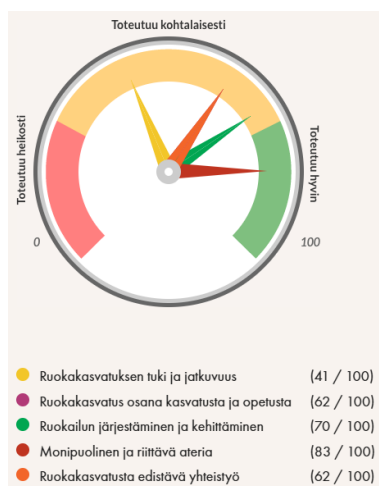
([Nykytila.fi](https://www.nykytila.fi))

Nykytilan arvioinnin tuloksena ruokailun ja ruokakasvatuksen toteutumista kunnassa voidaan arvioida viiden indikaattorin osalta:

- Ruokakasvatuksen tuki ja jatkuvuus
- Ruokakasvatus osana kasvatusta ja opetusta
- Ruokailun järjestäminen ja kehittäminen
- Monipuolinen ja riittävä ateria
- Ruokakasvatusta edistävä yhteistyö

Rautavaaran kunnan varhaiskasvatuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytilan arviointi sai hyvät pistemäärät vuoden 2024 lopussa toteutetussa arvioinnissa. Koulun puolelta suurin osa ruokailuun ja ruokakasvatukseen toteutuu kohtalaisesti, joten kehitettävää vielä olisi. Varsinkin ruokakasvatuksen tuessa ja jatkuvuudessa voisi kiinnittää huomiota jatkossa, että henkilöstö on saanut viimeisen 5 vuoden aikana koulutusta ruokakasvatukseen, koulussa on ruokakasvatuksesta vastaava henkilö tai tiimi, henkilöstö on tietoinen ruokaan ja ruokakasvatukseen liittyvistä kirjauksista kunnan hyvinvointisuunnitelmassa, ja että opettajilla on resursseja ruokakasvatuksen valmisteluun ja toteuttamiseen.

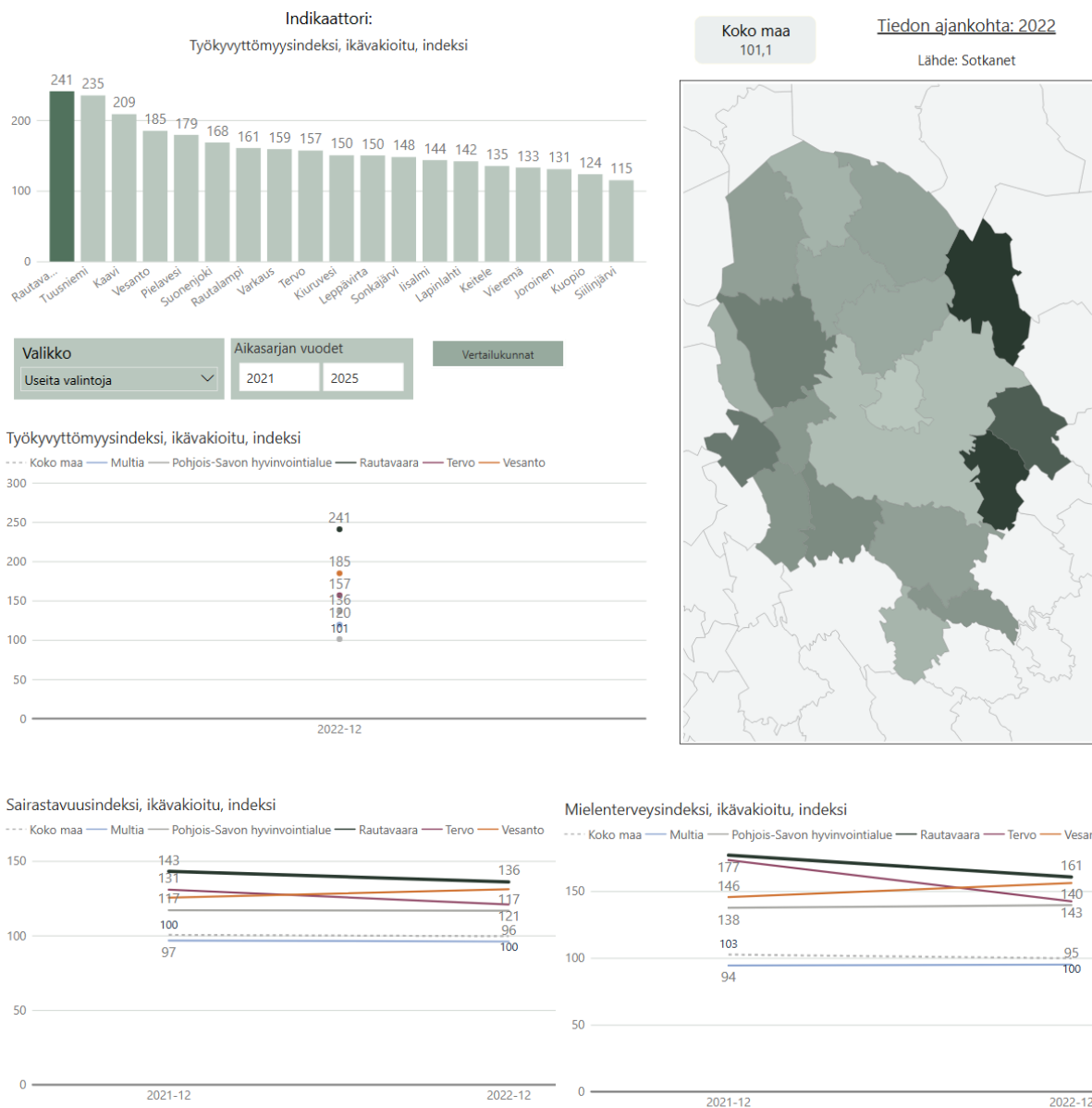

RUOKAKASVATUKSEN TUKI JA JATKUVUUS (41 / 100)

Väittämä	Pisteet
1. Opettajilla on resursseja (esim. aikaa, materiaaleja, rahaa) ruokakasvatuksen valmisteluun ja toteuttamiseen.	50 / 100
2. Henkilöstö on saanut viimeisen 5 vuoden aikana koulutusta ruokakasvatukseen.	0 / 100
3. Koulussa on ruokakasvatuksesta vastaava henkilö tai tiimi.	0 / 100
4. Henkilöstö on tietoinen ruokaan ja ruokakasvatukseen liittyvistä kirjauksista kunnan hyvinvointisuunnitelmassa.	0 / 100
5. Koulun johto tukee henkilöstöä ruokailun ja ruokakasvatuksen kehittämisessä.	100 / 100
6. Koulun henkilöstö on sitoutunut ruokailun ja ruokakasvatuksen kehittämiseen.	100 / 100

2.3 Työkäiset

Tämän luvun osiossa lähteenä on käytetty Sotkanetin tilastoja. Rautavaaran sairastavuus- ja mielenterveysindeksi ovat maan keskiarvoa huomattavasti korkeammalla, vaikka luvut ovatkin olleet lievässä laskusuunnassa. [Kela](#) ja THL julkaisivat Kansallisen terveysindeksin kuntatiedot vuoden 2023 lopussa, jonka kärjessä Rautavaara oli Suomen työkyvyttömimpänä kuntana.

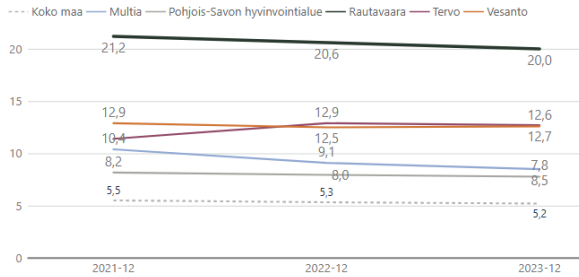

Rautavaaralla työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on ollut lievässä laskussa valtuustokauden aikana, mutta se on siltikin huomattavasti suurempi määrä vertailualueisiin nähden (20 % vuonna 2023). Rautavaaralla tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudossairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus on kaikista suurin vertailualueisiin nähden (6,6 % koko 16–54-vuotiaiden väestöstä vuonna 2023, kun koko maan tulos oli alle 1 %). Luku on ollut lievässä laskussa, mutta on silti huolestuttavan korkea. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi

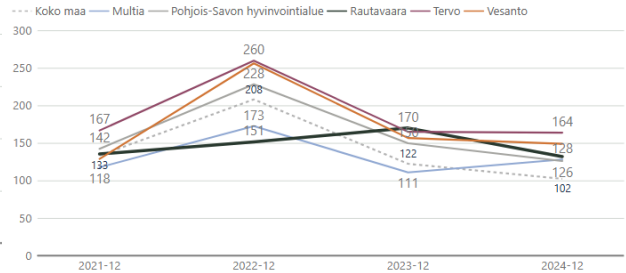
työkyvyttömyyseläkkeellä olevien kuntalaisten osuus on suurin suhteessa vertailualueisiin (6,3 % vuonna 2023), mutta positiivista on, että siinä on tapahtunut selkeää laskua vuodesta 2021.

Sairauspäivärahaa saaneiden rautavaaralaisten 25–64-vuotiaiden osuus on keskimääräinen vertailualueisiin nähden. Sairauspäivärahaa saaneiden määrä oli hienoisessa kasvussa vuodesta 2021 vuoteen 2023, mutta vuonna 2024 tapahtui positiivinen käänös laskusuuntaan.

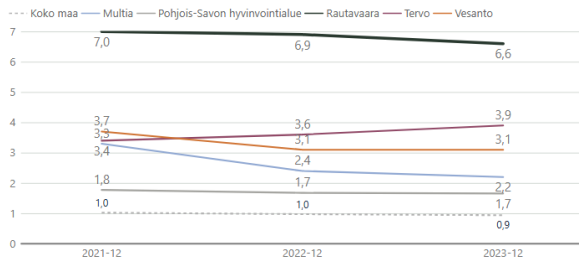
Työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 - 64-vuotiaista, %

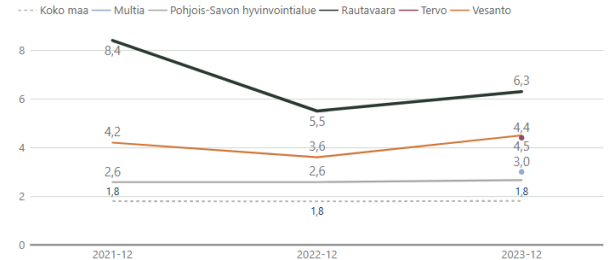
Sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä, lkm / 1 000 vastaavaan i...

Tuki- ja liikuntaelinten- sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saava...

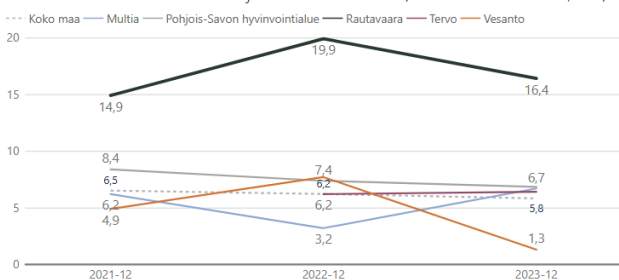

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18 - 34...

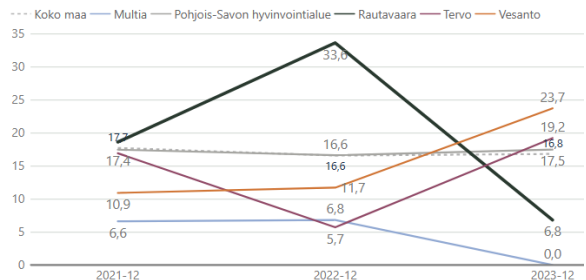

Rautavaaralla on myös merkittävästi suurempi luku päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksoissa 25–64-vuotiailla kuin muilla vertailualueilla. Suurta muutosta luvuissa vuodesta 2021 vuoteen 2023 ei ole havaittavissa. Avioerojen määrä on laskenut huomattavasti vuoden 2022 korkeasta luvusta. Vuonna 2023 avioeroja oli toiseksi vähiten vertailualueisiin nähden.

Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä, lkm / ...

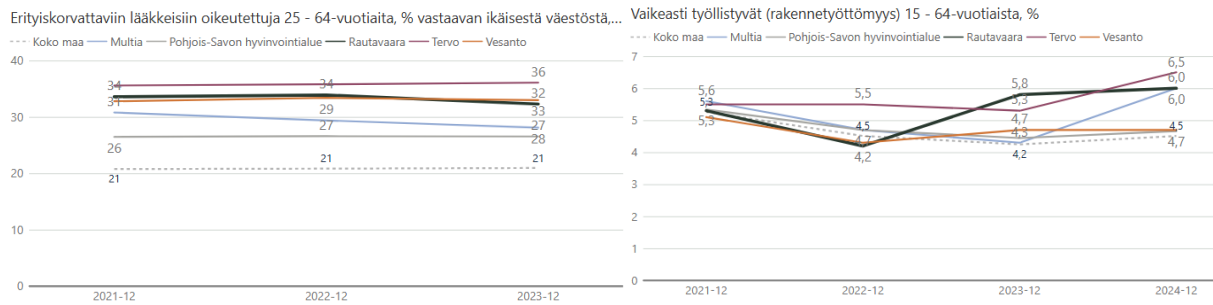

Avioeroja 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä naimisissa olevaa, suhdeluku

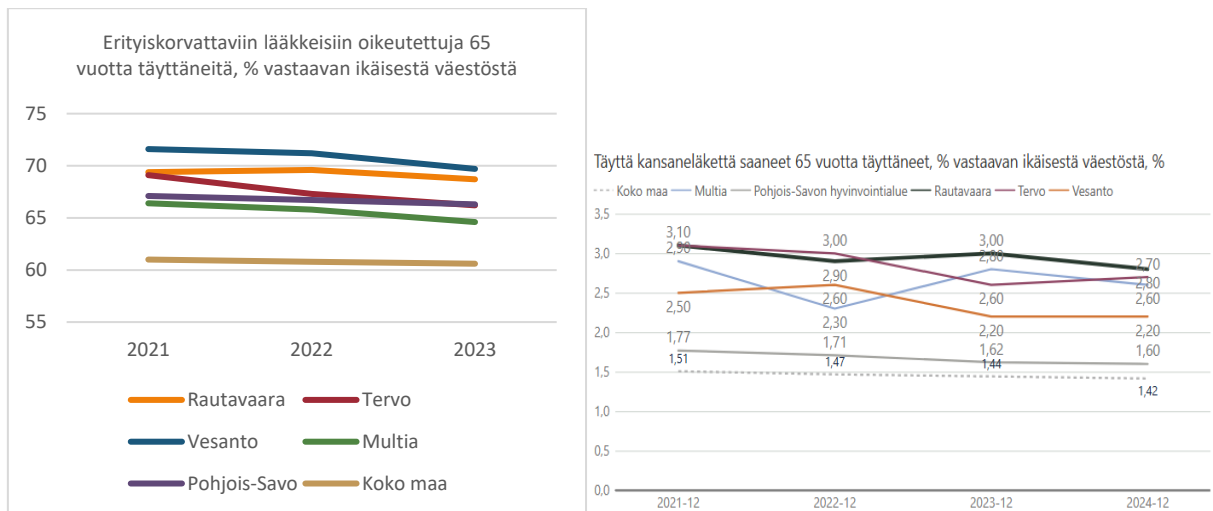
Erietyiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen 25–64-vuotiaiden määrä on pysynyt melko tasaisena, ollen vertailukuntien keskiarvoa, mutta kuitenkin Pohjois-Savon ja koko maan lukuja hieman suurempi. Rautavaaralla esiintyy koko maahan ja Pohjois-Savon alueeseen suhteutettuna enemmän rakennetyöttömyyttä työikäisten keskuudessa. Vaikeasti työllistyvien osuus (15–64-

vuotiaista) on ollut nouseva koko valtuustokauden ajan, mutta on aika samoilla linjoilla kahden muun yhtä pienen kunnan kanssa (6,0 % vuonna 2024).

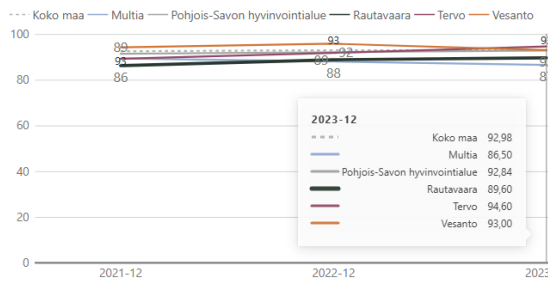
2.4 Ikäihmiset

Rautavaaaralla ikääntyvien määrä on ollut koko valtuustokauden noususuunnassa (42,6 % vuonna 2023). Myös yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä pitkäaikaissairaudet näkyvät tilastoissa. Eriyiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrä on vertailualueisiin nähden toiseksi suurin. Merkittävää kuitenkin on, että luvut eivät eroa kovinkaan paljon koko Pohjois-Savon tilanteesta. Vertailualueisiin verrattuna täyttä kansaneläkettä saavien määrä on suurin Rautavaaaralla (2,8 % vuonna 2024). Täyden kansaneläkkeen saajia ovat henkilöt, joilla on vähän tai ei lainkaan ansioeläkkeitä. Indikaattori osoittaa pienituloisuutta eläkeikäisessä väestössä.

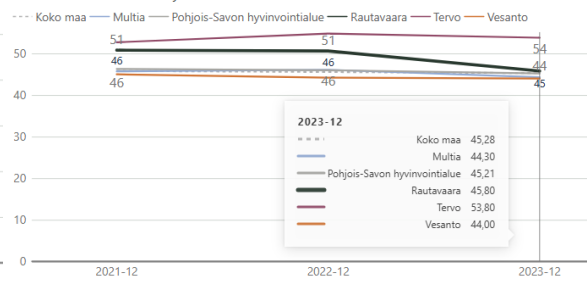

Rautavaaaralla kotona asuvien yli 75-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on toiseksi pienin vertailualueisiin nähden (89,6 % vuonna 2023). Yksinasuvien ikäihmisten osuus on ollut valtuustokaudella laskussa. Vuonna 2023 luku oli keskimääräinen verrattuna vertailualueisiin (45,8 % vastaavan ikäisestä väestöstä).

Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä, %

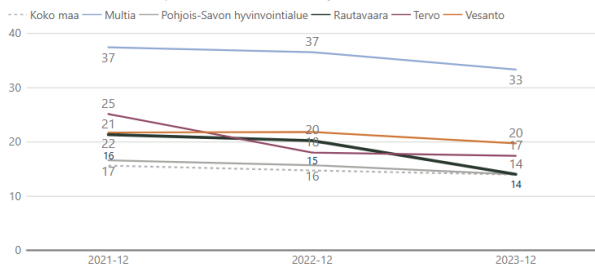

Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä, %

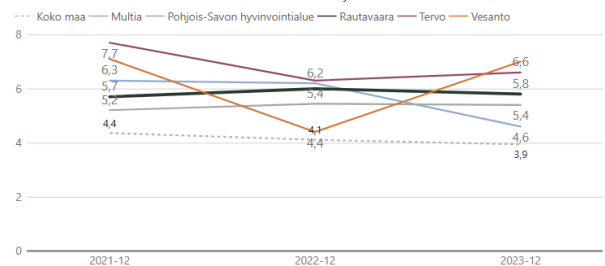

Säännöllisen kotihoidon piirissä olevien yli 75-vuotiaiden osuus on tippunut valtuustokauden aikana, ollen kuitenkin samoissa luvuissa koko maan ja Pohjois-Savon kanssa. Vertailukuntiin nähden luku on kaikista pienin 2023 (14,0 %). Omaishoidon tuen piirissä olevien ikäihmisten määrä on hienoisessa noususuunnassa. 75 vuotta täyttäneiden tehostetun palveluasumisen määrä on toiseksi suurin suhteessa vertailualueisiin, vaikka laskua onkin tapahtunut valtuustokauden aikana (10,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä vuonna 2023).

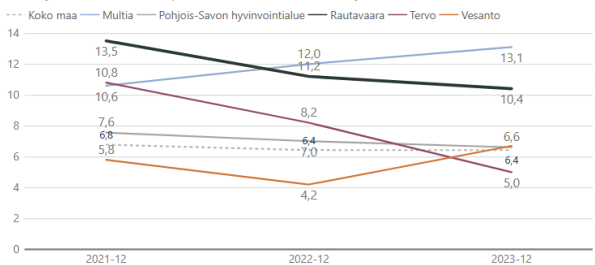
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä ...

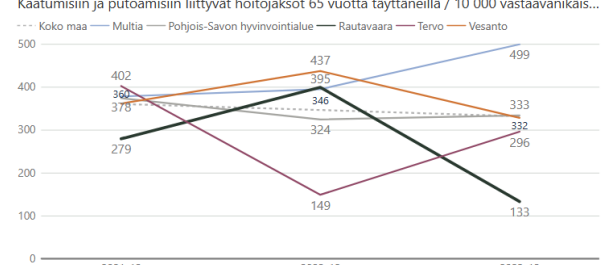
Omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavanikäis...

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaav...

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täytäneillä / 10 000 vastaavanikäis...

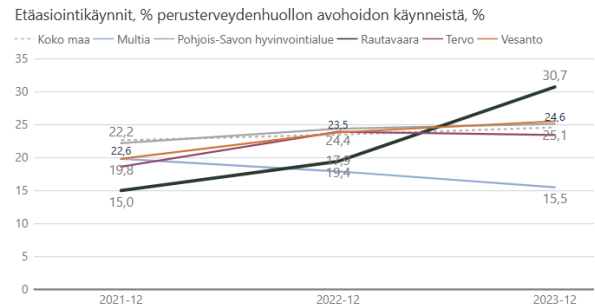
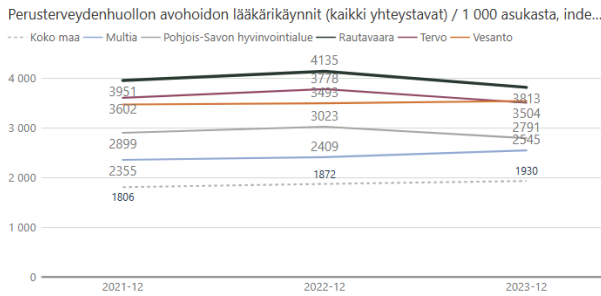

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen lukumäärä yli 65-vuotiailla on laskenut tuntuvasti vuodesta 2022 vuoteen 2023. Luku oli vuonna 2023 pienin vertailualueisiin nähden.

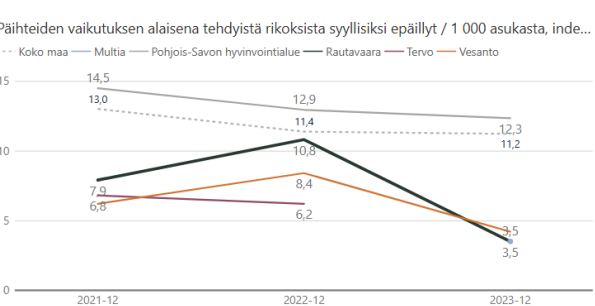
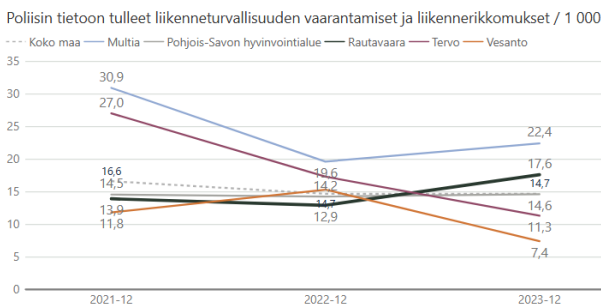
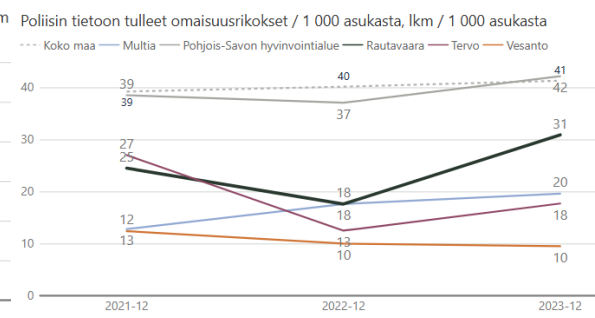
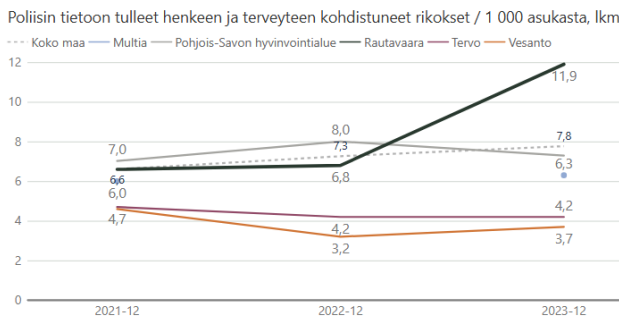
2.5 Kaikki väestöryhmät

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyntien määrä on Rautavaaralla vertailualueisiin nähden suurin, mikä selittyy osin suuren sairastavuusluvun kautta. Toteutuneiden avohoidon käyntien määrä voi osittain selittyä myös palveluiden hyvällä saatavuudella. Näyttäisi, että Rautavaaralla terveyskeskuksen resurssit ovat olleet riittävät tarpeiden täyttämiseksi, ja lääkäriin on saanut yhteyttä melko nopealla aikataululla. Määrät ovat kuitenkin olleet laskusuunnassa

ja tilastotietoa ei ole vielä vuodesta 2024. Etäasiointikäynnit kaikista perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä ovat nousseet merkittävästi vuodesta 2022. Vuoden 2023 lopussa etäasiointia oli jo hieman yli 30 %, mikä on suurin luku kaikkiin vertailualueisiin nähden.

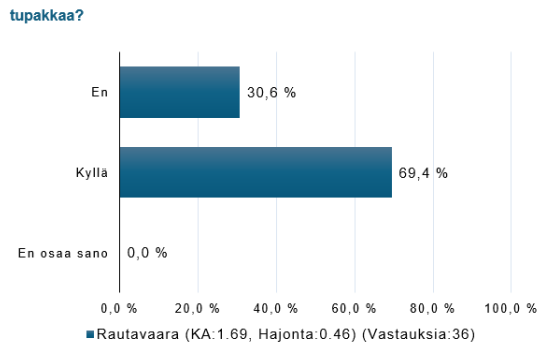

Rikollisuuden osalta poliisin tietoon tulleiden henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä on valtuustokauden aikana lähes kaksinkertaistunut. Luku on vertailualueiden suurin ja nousee myös koko maan keskiarvon yläpuolelle. Omaisuusrikosten määrä on lievän laskun jälkeen lähentynyt merkittävään kasvuun. Luku on vertailukuntiin nähden kaikista suurin, mutta alittaa kuitenkin vielä koko maan ja Pohjois-Savon keskiarvon. Liikenneturvallisuuden vaarantamisten ja liikennerikkomusten määrä on myös ollut lievässä nousussa. Vuonna 2023 luku oli vertailualueiden toiseksi suurin, ylittäen Pohjois-Savon ja koko maan keskiarvon. Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syyllisiksi epäiltyjen määrä on kuitenkin tippunut saavuttaen vertailualueiden matalimman luvun.

Pohjois-Savon hyvinvointialue (PSHVA) toteutti alueellisen päihdetilannekyselyn alaikäisille ja aikuisille alkuvuodesta 2025. Kyselyllä haluttiin saada tilannekuvaa siitä, miltä asukkaista paikkakunnan päihdetilanne näyttää. Alaikäisten kyselyyn vastaaminen toteutettiin yläasteikäisille koulussa (36 vastaajaa). Reilusti yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että Rautavaaaralla ei

käytetä liikaa alkoholia tai muitakaan pähteitä (tupakkaa, nuuskaa, sähkösavukkeita, nikotiinipusseja). "En osaa sanoa" -vastauksien osuus vaihteli 15–30 % välillä. Noin joka viides vastaajista oli sitä mieltä, että käytetään liikaa tupakka- ja nikotiinituotteita. Asuinpaikan alkoholin käytön näki liiallisena vain alle 12 % (30 % vastasi "en osaa sanoa").

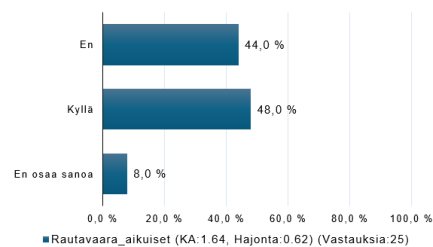
Suurin osa yläasteikäisistä (66,7 %) ei ollut nähnyt paikkakunnalla tapahtuvaa alaikäisten alkoholin käyttöä viimeisen vuoden aikana, mutta tupakointia oli nähnyt lähes 70 % vastaajista, nuuskaamista 53 %, nikotiinipussien käyttöä myös 53 % ja sähkösavukkeiden käyttöä 57 %. Muiden päihteiden käyttöä ei ollut yleisesti havaittu.

Suurta huolta läheisten muista päihteiden käytöstä ei tuloksien mukaan alaikäisillä näytä olevan, mutta melkein joka neljäs (22,2 %) yläasteikäinen on ollut kuitenkin huolissaan läheisensä alkoholinkäytöstä viimeisen 12 kuukauden aikana. Positiivista tuloksissa on, että alaikäiset eivät yleisesti ole kokeneet kadulla tai muulla julkisella paikalla pelkoa, häirintää tai ahdistelua päihdyneiden henkilöiden vuoksi viimeisen 12 kuukauden aikana.

Rautavaaralla aikuisia vastaajia päihdetilannekyselyyn oli 25, joista suurin osa oli 30–75-vuotiaita, ja yli 70 % naisia. Puolet vastaajista (48 %) olivat sitä mieltä, että kunnassa käytetään liikaa alkoholia, ja yli puolen (58,3 %) mielestä myös tupakka- ja nikotiinituotteita käytetään liikaa.

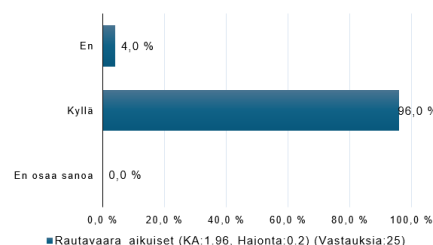
5. Oletko havainnut kunnassasi viimeisen 12 kuukauden aikana alaikäisten

alkoholin käyttöä?

Alaikäisten alkoholinkäyttöä oli havainnut melkein puolet vastaajista (48 %) viimeisen 12 kuukauden aikana. Merkittävää oli, että 96 % oli havainnut alaikäisten tupakointia.

tupakoimista?

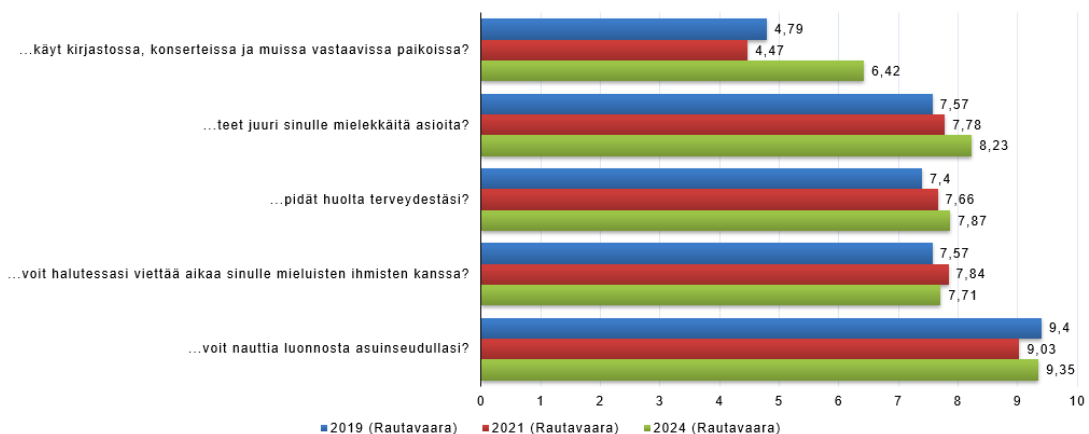
Puolet vastaajista olivat havainneet myös alaikäisten nuuskaamista ja sähkösavukkeiden käyttöä viimeisen 12 kuukauden aikana, sekä 60 % oli havainnut myös nikotiinipussien käyttöä. Vastaajista 25–35 % olivat huomanneet alaikäisille alkoholin, savukkeiden ja nuuskan välittämistä.

Häirintää tai pelkoa päihtyneiden henkilöiden takia oli vain harva aikuisistakin kokenut viimeisen 12 kuukauden aikana. Melkein puolet vastaajista olivat kuitenkin olleet huolissaan viimeisen vuoden aikana läheistensä alkoholin käytöstä (48 %) ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä (44 %). Positiivista kuitenkin on, että muiden huumausaineiden käyttö ja välittäminen sekä rahapelaaminen näyttää olevan vähäistä kunnassa (tai sitä ei ainakaan vastaajat ole havainneet paljoltikaan).

Pohjois-Savossa on toteutettu myös kokemuksellinen hyvinvointikysely vuosina 2019, 2021 ja 2024. Tässä kertomuksessa tarkastelussa on vuodet 2021 ja 2024, koska ne sijoittuvat valtuustokaudelle 2021–2025. Rautavaaralaisia vastaajia oli 32 vuonna 2021 ja 31 vuonna 2024 (joista molemmissa suurin osa naisia). Yhtään alaikäistä vastaajaa ei ollut, ja iso osa vastaajista oli yli 45-vuotias.

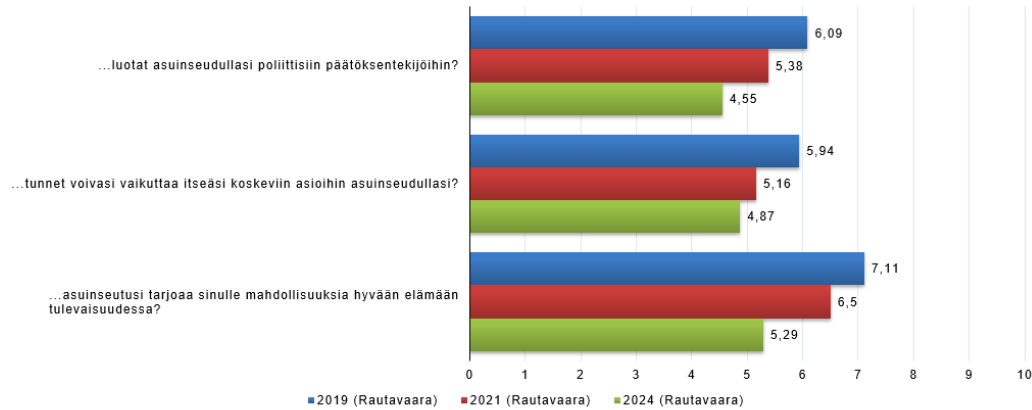
Monilla vastaajista nousi varsinkin luonto, läheiset ihmissuhteet, työ ja liikkuminen (luonnossa) vahvistaviksi tekijöiksi koetussa hyvinvoinnissa. Vuoden 2021 kyselyssä hyvinvointia heikentäviksi tekijöiksi nostettiin työn kuormittavuus, maailmantilanne (mm. korona) ja sairaudet, kun taas vuoden 2024 kyselyssä nousi kärkeen terveyspalveluiden alasajo ja mahdollinen kaivoshanke.

Suuria muutoksia koetussa hyvinvoinnissa vuosia vertaillaessa ei ollut. Tyytyväisyys omaan terveydentilaan (6,88 → 7,52), kykyyn voittaa vaikeuksia (7,41 → 7,97), asumisoloihin (8,44 → 8,81), asuinalueen rakennettuun ympäristöön (6,06 → 7,39), ja asuinalueen turvallisuuteen (7,47 → 8,29) oli eniten lisääntynyt vuoden 2021 ja 2024 välillä. Negatiivisia muutoksia ei löytynyt suuremmilta osin. Myös kulttuurista, luonnosta ja itselle mielekkäistä asioista nauttiminen oli noussussa.

Kokemus vaikuttamismahdollisuuksista, asuinseudun poliittisiin päätöksentekijöihin luottaminen, sekä usko asuinseudun tarjoamaan hyvään elämään tulevaisuudessa ovat laskeneet jokaisessa kyselyssä vuodesta 2019 lähtien.

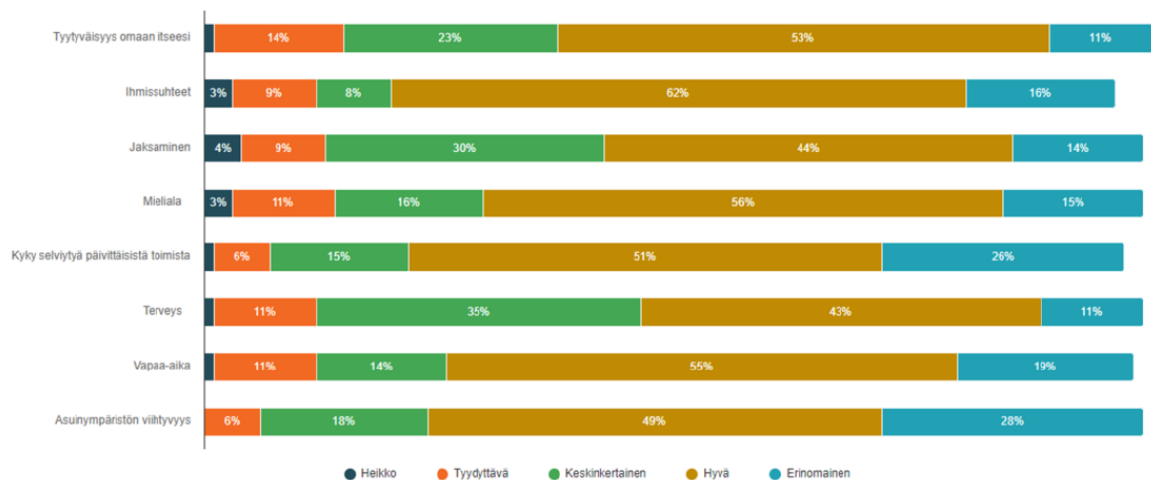

Rautavaaran kunta toteutti vuosina 2021 ja 2023 vapaa-aikakyselyn, jonka pääasiallinen tarkoitus oli kehittää kunnan vapaa-aika- ja kulttuuripalveluita. Vastaajia vuonna 2021 oli yhteensä 126, joista rautavaaralaisia 66 %. Työkäisiä vastaajia oli 84,8 % ja loput eläkeikäisiä (15,2 %). Vastaajia vuonna 2023 oli yhteensä 117, joista rautavaaralaisia 84 %. Naisia oli 74 % vastaajista. Kaikista vastaajista vain 5 % oli työelämän ulkopuolella (suurin osa töissä 54 %, pieni osa opiskeli 5 % ja 36 % eläkkeellä).

Molempien kyselyjen tuloksista kävi selväksi, että rautavaaralaiset harrastavat varsinkin luontoliikuntaa, kuten marjastusta ja sienestystä, lenkkeilyä, ulkoilua ja retkeilyä. Iso osa kuntalaisista liikkuu vastausten mukaan liikuntasuosittelun mukaisesti. Rautavaaralaiset kokivat 2023 hyvinvointinsa keskiarvoksi 7,5 asteikolla 1–10. Vastausten mediaani oli 8.

Arvioi omaa hyvinvointiasi elämäsi eri osa-alueilla:
Vastaajien määrä: 108, valittujen vastausten lukumäärä: 864

3 TERVEYDENEDISTÄMISAKTIIVISUUS (TEA)

Päättäjän on tärkeää tietää, miten kunnassa edistetään terveyttä ja hyvinvointia. Terveyden edistämisen toimintaa arvioidaan THL:n TEAviisari -tiedonkeruun avulla toimialakohtaisesti. Tarkastelemalla eri toimialojen tietoja voidaan tunnistaa kunnan keskeiset kehittämistarpeet ja vahvuudet. Näin voidaan myös vertailla kunnan tilannetta luotettavasti muihin kuntiin ja koko maahan. TEAviisari tukee toiminnan suunnittelua tarjoamalla valmiiksi analysoitua tietoa, joka auttaa esimerkiksi koulukohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laatimisessa ja hyvinvointikertomuksen kokoamisessa. Toimintatiedot mahdollistavat konkreettisten tavoitteiden asettamisen sekä niiden toteutumisen seurannan.

TEAviisarin avulla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö on läpinäkyvää ja konkreettista, mikä tekee sen seuraamisesta helppoa. Rautavaaran kunnan osalta terveydenedistämisasiivisuutta mitataan TEAviisarissa seuraavilla toimialueilla: kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, liikunta ja kulttuuri. Terveydenedistämisasiivisuuden mittaamiseen kehitetty viitekehys on yhteinen eri toimialueille. Poikkeuksena on kuntajohtoa koskeva tiedonkeruu, jossa on sovellettu neljää eri ulottuvuutta.

Terveydenedistämisasiivisuuden viitekehys (TEA):

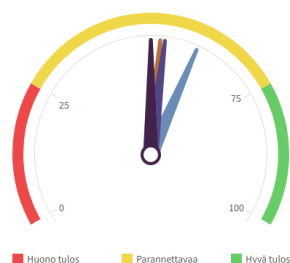
- **SITOUTUMINEN:** Kuvaa strategiatasolla organisaation sitoutumista terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen esim. näkyvyys erilaisissa asiakirjoissa sekä kansallisten ohjelmien hyödyntämistä.
- **JOHTAMINEN:** Kuvaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointia, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa.
- **SEURANTA JA TARVEANALYYSI:** Kuvaa vastuuväestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.
- **VOIMAVARAT:** Kuvaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resurssointia esim. henkilöstön mitoitusta ja osaamista.
- **YHTEISET KÄYTÄNNÖT:** Kuvaa, missä määrin yhteisistä toimintakäytännöistä on sovittu.
- **OSALLISUUS:** Kuvaa vastuuväestön mahdollisuutta osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.
- **MUUT YDINTOIMINNAT:** Ovat toimialakohtaisesti määritettäviä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ydintoimintoja, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteuttaa.

TEAviisaria varten kerätyt tiedot pisteytetään toiminnan laadun mukaan. Kuntien terveydenedistämisasiivisuuden tulokset ilmoitetaan työkalussa pistemäärän 0–100 välillä. Jokainen ulottuvuus jakautuu osakokonaisuuksiin. Näille kokonaisuuksille lasketaan osasummapistemäärät,

joita lopulta skaalataan asteikolle 0–100. Pistemäärät ilmaistaan myös liikennevaloista tutuilla värikoodeilla graafisissa kuvioissa.

(Teksti: [TEA-viisari](#))

Kaikki sektorit : Rautavaara 2024

- Kuntajohto
  - Perusopetus
  - Lukiokoulutus
  - Ammatillinen koulutus
  - Liikunta
  - Hyvinvointialueet
  - Kulttuuri
- Aineisto päivitetty 25.02.2025

Pisteet	Rautavaara	Tervo	Vesanto	Multia	Pohjois-Savon hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	53	53	72	54	74	70
Kuntajohto	60	75	86	56	87	83
Perusopetus	52	54	69	58	65	64
Lukiokoulutus	50	..	82	..	69	67
Ammatillinen koulutus	..	..	..	..	73	66
Liikunta	53	31	48	61	77	69
Hyvinvointialueet	..	..	..	..	60	59
Kulttuuri	50	51	75	43	73	72

Terveydenedistämisenaktiivisuuden kokonaistulos eli Rautavaaran kunnan toiminta kuntalaisten terveyden edistämiseksi oli 53 pistettä vuonna 2024 (49 pistettä vuonna 2023), mikä on edelleen parannettavalla tasolla, mutta taso on hieman noussut edellisistä vuosista. Tulos on kuitenkin vertailualueisiin nähden pienin yhdessä Tervon kanssa (koko maa 70 ja Pohjois-Savo 73).

Vuonna 2023 tiedonkeruu suoritettiin kuntajohtoon, perusopetukseen ja kulttuuriin. Lukiokoulutuksen tulokset ovat vuodelta 2022 (vuoden 2024 tilastot eivät ole vielä tulleet julki tätä hyvinvointikertomusta kirjoittaessa) ja liikunnan tulokset ovat vuodelta 2024. Mikään sektoreista ei yllä hyvän tuloksen rajalle, vaan sijoittuvat selkeästi parannettavaa osioon. Liikunnan osalta tulos on parantunut vuoden 2022 huolestuttavaan pistemäärään verrattuna. Kuntajohdon tulos on tippunut vuoden 2021 hyvästä tuloksesta. Perusopetuksen taasen on noussut hieman. Kaikki tulokset ovat joka tapauksessa maan keskiarvoa alempana.

	2024	2023	2022	2021
Kaikki sektorit	53	49	51	52
Kuntajohto	..	60	..	80
Perusopetus	..	52	..	39
Lukiokoulutus	..	..	50	..
Liikunta	53	..	23	..
Kulttuuri	..	50	..	57

3.1 TEA Kuntajohto 2023

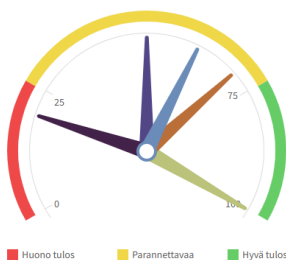
Kuntajohdon terveydenedistämisaktiivisuus sai 60 pistettä vuonna 2023, joka on hieman keskimääräistä heikompi tulos suhteessa vertailualueisiin. Pistemäärä oli 80 vuonna 2021, eli laskua on tapahtunut edellisestä mittauskerrasta.

Kuntajohdon osalta vahvuutena on voimavarat (100/100), josta Rautavaara sai täydet pisteet. Kunnassa jaetaan avustuksia yhdistyksille (tarkastelussa €/asukas) ja kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on osoitettu tarpeeksi suuri työpanos. Johtaminen sai toiseksi parhaat pisteet (70/100), vaikka tulos onkin vertailualueiden toiseksi huonoin. Osana johtamista tarkastelussa on päätösten ennakoarviointi, joka ei ole ollut aikaisemmin käytössä, ja jonka takia kunta jäi nolville sen suhteen. Vuoden 2024 lopussa Rautavaaran kunta kuitenkin otti päätösten ennakoarvioinnin käyttöönsä.

Kehitettävää on varsinkin seurannassa ja tarveanalyysissa (20/100) sekä osallisuudessa (50/100). Seurannan osalta tulisi kehittää erityisesti seuraavia asioita: kunnan johtoryhmä seuraa ja käsittelee väestön hyvinvoinnin ja terveydentilan muutoksia tai niihin vaikuttavia tekijöitä asukkaiden koetun osallisuuden, elintapojen, ja terveydentilan osalta. Kunnan tulisi myös raportoida edellä mainituista asioista valtuustolle (lisättyä elämänhallinta ja väestöryhmän väliset terveyserot). Osallisuuden kehityskohteita olisi varsinkin kuntalaisfoorumit, josta Rautavaara sai 0 pistettä, koska kunnassa ei ole lapsiparlamenttia tai vastaavaa, eikä lasten kyselytunteja. Kunnan olisi hyvä myös lisätä kuntalaisten mahdollisuutta osallistua hankintojen valmisteluun, seurantaan tai arviointiin ja kunnan talouden suunnitteluun (esim. osallistuva budjetointi).

Sitoutumisessa (61/100) kehitettävää on paikallisen turvallisuussuunnitelman laatimisessa (sisäinen turvallisuus). Laadinnan jälkeen se tulisi käsitellä johtoryhmässä, hyte-työryhmässä, lautakunnassa, ja hallituksessa/valtuustossa. Lisäksi toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma olisi hyvä laatia, mikä käsiteltäisiin hallituksessa ja valtuustossa. Kunta voisi myös asettaa tavoitteita tai määrittää toimenpiteitä terveellisten ravitsemustottumusten edistämiseksi ikäryhmittäin (lapset ja nuoret sekä ikääntyneet).

Kuntajohto : Rautavaara 2023

Kuntajohto

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus

Aineisto päivitetty 20.12.2024

← Pisteet	Pohjois-Savon hyvinvointialue					Koko maa
	Rautavaara	Tervo	Vesanto	Multia	Pohjois-Savon hyvinvointialue	
Kuntajohto	60	75	86	56	87	83
Sitoutuminen	61	61	53	72	89	83
Johtaminen	70	45	91	75	90	86
Seuranta ja tarveanalyysi	20	100	100	10	95	90
Voimavarat	100	100	100	88	83	79
Osallisuus	50	67	88	33	79	77

3.2 TEA Perusopetus 2023

Perusopetuksen terveydenedistämistäktiivisyys oli Rautavaaralla 52 pistettä eli parannettavalla tasolla vuonna 2023. Rautavaaran tilanne oli vertailualueista heikoin, mutta parannusta on tapahtunut vuoden 2021 pistemäärään nähden.

Rautavaaran vahvuutena perusopetuksen terveydenedistämistäktiivisyudessa on seuranta ja tarveanalyysi (80/100), joka on hyvällä tasolla ja sai parhaimman tuloksen suhteessa vertailualueisiin. Rautavaaran yhtenäiskoulussa seurataan koulukiusaamista kirjaamalla ja tilastoimalla havaitut kiusaamistapaukset ja seksuaalisen häirinnän tapaukset. Lisäksi seurataan tapaturmien esiintymistä koulussa tai koulumatkalla, tupakkatuotteiden käyttöä kouluaikana, sekä laajan terveystarkastuksen sisältö sisältää opettajan arvion oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa. Seuranta ja tarveanalyysissä on tosin myös kehitettävää, varsinkin oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin tietojen raportoinnissa oppilaille ja vanhemmille/huoltajille, joita ei ole raportoitu kyseisille ryhmille ollenkaan.

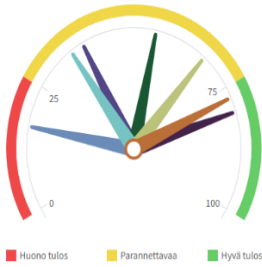
Rautavaaran vahvuus on myös perusopetuksen johtaminen (77/100), joka ylittää hyvälle tasolle. Poissaoloja seurataan ja viimeisin kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu-yhteisön hyvinvoinnin tarkastus on tehty kolmen vuoden sisällä. Kehitettävää johtamisessa on oppilashuoltoryhmän kokoonpanossa (mukaan psykologi, oppilaiden edustaja sekä vanhempien/huoltajien edustaja) ja kokoontumiskerroissa (noin kerran kuussa olisi hyvä).

Eniten kehitettävää peruskoulun terveydenedistämistäktiivisyudessa on sitoutumisessa (17/100), muissa ydintoiminnoissa (35/100) ja yhteisissä käytännöissä (38/100). Opetussuunnitelmaan ei ole kuvattu yhteistyötä eri tahojen kanssa (vanhempien, oppilaiden, ruokailusta vastaavan henkilöstön, ja kouluterveydenhuollon). Koulun henkilöstökokouksissa ei myöskään ole käsitelty TEA-viisari -verkkopalvelun ja MOVE!:n tuloksia, ja vain jaettu tiedoksi kouluterveyskyselyn tulokset.

Muissa ydintoiminnoissa kehitettävää on erityisesti koulupäivän liikuntaa lisäävissä toimenpiteissä (20/100). Yhteisissä käytännöissä (38/100) kehittämiskohteita ovat yhteisesti sovittu käytäntö tai toimintaohje istumisen vähentämisestä ja fyysisen aktiivisuuden lisäämisestä (0/100), seksuaalisen häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta (0/100) sekä yksinäisyyden vähentämisestä (0/100). Kirjallista yhteistä käytäntöä ei myöskään ole päihteiden käytön ehkäisemisestä tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisemisestä.

Osallisuudessa (55/100) voisi kehittää oppilaiden ja huoltajien vaikutusmahdollisuuksien (44/100) lisäämisestä järjestyssääntöjen laatimisessa, koulun vuosittaisen suunnitelman laatimisessa, kouluruokailun järjestämisessä, opintojen järjestämisen suunnittelussa ja ajoittamisessa, sekä vertaistoiminnan suunnittelussa (kaikki edellä mainitut 0/100).

Perusopetus : Rautavaara 2023

- Perusopetus**
- Sitoutuminen
  - Johtaminen
  - Seuranta ja tarveanalyysi
  - Voimavarat
  - Yhteiset käytännöt
  - Osallisuus
  - Muut ydintoiminnot
- Aineisto päivitetty 20.12.2024

← Pisteet	Rautavaara	Tervo	Vesanto	Multia	Pohjois-Savon hyvinvointialue	Koko maa
Perusopetus	52	54	69	58	65	64
Sitoutuminen ⓘ	17	42	42	67	57	57
Johtaminen ⓘ	77	71	100	80	80	77
Seuranta ja tarveanalyysi ⓘ	80	60	67	65	66	63
Voimavarat ⓘ	67	83	92	62	66	61
Yhteiset käytännöt ⓘ	38	33	62	58	74	72
Osallisuus ⓘ	55	38	60	44	57	60
Muut ydintoiminnot ⓘ	35	52	62	32	58	57

3.3 TEA Lukiokoulutus 2022

Lukiokoulutuksen terveydenedistämisasiivisyys sai 50 pistettä vuonna 2022, ollen tasolla parannettavaa. Edellisen kerran TEA-viisarikyselyyn lukiokoulutuksen osalta vastattiin 2018, jolloin pistemäärä oli 88. Vuoden 2024 tilastot eivät ole vielä tulleet julki tätä hyvinvointikertomusta kirjoittaessa. Vertailualueisiin suhteutettuna viimeisin julkistettu tulos on kaikista matalin (Tervo ja Multia eivät ole mukana lukiokoulutuksen vertailussa).

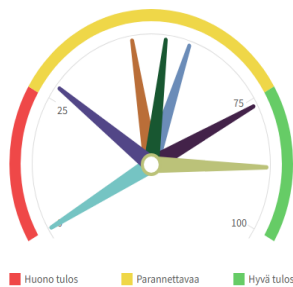
Rautavaaran lukiokoulutuksen terveydenedistämisasiivisyudessa voimavarat (88/100) sekä seuranta ja tarveanalyysi (76/100) yltyvät hyvään tulokseen. Voimavaroissa Rautavaara sai vertailualueiden parhaimman tuloksen. Vain psykologin mitoituksessa oli parannettavaa. Seuranta ja tarveanalyysissa vahvuutena näytttyy kiusaamisen, tupakoinnin ja päihteidenkäytön, sekä kurinpitotoimien ja ojentamisen seuranta (kaikki 100/100). Kehitettävää on lukion tasolla suunnitelmallisen opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin seurannalla seuraamalla mm. opiskelija ruokailuun osallistumisen kattavuutta, suunnitelmallisesti terveydenhoitajan tai lääkärin hoitoa vaatineiden tapaturmien lukumäärää, sekä terveystarkastuksista koottua seurantatilastoa.

Huonoin tulos tuli muista ydintoiminnoista (0/100) sekä yhteisistä käytännöistä (28/100). Muissa ydintoiminnoissa kehitettävää on koulupäivän liikuntaa lisäävissä toimenpiteissä: sisäliikuntatiloja hyödynnetään liikuntatuntien ulkopuolella opiskelupäivän aikana, lukiossa edistetään opiskelumatkojen fyysisesti aktiivista kulkemista, opiskelijoita koulutetaan vertaisohjaajiksi liikkumisen tueksi, opiskelijoille järjestetään yksilöllistä neuvontaa liikkumisen tueksi, sekä opiskeluterveydenhuollon kanssa tehdään yhteistyötä opiskelijoiden liikkumisen edistämiseksi. Yhteisistä käytännöistä eniten kehitettävää on sovitussa käytännöissä tai toimintaohjeissa istumisen vähentämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi (0/100), tapaturmien ehkäisemisestä (0/100) ja keskeyttämisten syiden seurannasta (0/100).

Lukiokoulutuksen johtamisessa (46/100) muutamia osioita voisi vahvistaa tuloksen parantamiseksi. Viimeisintä kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastusta ei ollut tehty kolmen vuoden sisällä. Kehitettävää johtamisessa on myös samantyyppisissä asioissa kuin perusopetuksessa: oppilashuoltoryhmän kokoonpanossa (mukaan psykologi, oppilaiden edustaja sekä vanhempien/huoltajien edustaja) ja kokoontumiskerroissa (noin kerran kuussa olisi hyvä).

Osallisuutta (53/100) voisi edistää lisäämällä opiskelijoiden osallisuutta edistäviä rakenteita/metodeja, kuten tutortoimintaa (0/100) ja kaikille avoimia keskustelutilaisuuksia (0/100). Kehitettävää on myös opiskelijoiden (40/100) ja huoltajien (33/100) vaikutusmahdollisuuksien lisäämisessä, mm. opetussuunnitelman laatimisessa ja päivittämisessä (vain opiskelijat), oppilaitoksen toiminnan arvioinnissa (molemmat), ruokailujärjestelyjen suunnittelussa ja toteuttamisessa/arvioinnissa (molemmat), kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyssä ja sovittelussa (vain opiskelijat), yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen edistämisessä (molemmat), sekä tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistämisessä (vain opiskelijat). Kaikki edellä mainitut sai 0/100.

Lukiokoulutus : Rautavaara 2022

Pisteet	Rautavaara	Tervo	Vesanto	Multia	Pohjois-Savon hyvinvointialue	Koko maa
Lukiokoulutus	50		82		69	67
Sitoutuminen	58		83		66	77
Johtaminen	46		89		77	76
Seuranta ja tarveanalyysi	76		90		79	69
Voimavarat	88		75		54	57
Yhteiset käytännöt	28		90		81	72
Osallisuus	53		86		71	69
Muut ydintoiminnot	0		60		56	50

3.4 TEA Liikunta 2024

Rautavaaran liikunnan terveydenedistämisaktiivisuus sai 53 pistettä vuonna 2024, ollen tasolla parannettavaa, mutta tulos parani kuitenkin huomattavasti vuoteen 2022 verraten (23 pistettä). Vertailualueisiin suhteutettuna tulos on keskiarvoinen, mutta Pohjois-Savon hyvinvointialueeseen ja koko maan pistearvoon nähden parannettavaa edelleen jää.

Rautavaaran vahvuus liikunnan osalta on seuranta ja tarveanalyysi (89/100), mikä on saanut kaikista vertailualueista korkeimman tuloksen. Kunta seuraa säännöllisesti mm. seuratoimintaan osallistuvien lasten osuutta, vuorovaraus pohjaisten liikuntapaikkojen käyntitietoja, liikenteen määrää, sekä eri väestöryhmien liikunta-aktiivisuutta.

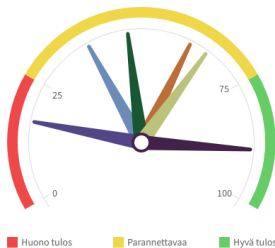
Matalimmat tulokset tulivat osallisuudesta (17/100) ja sitoutumisesta (38/100). Osallisuudessa eniten kehitettävää on yhteistoiminnassa (0/100). Kunta voisi edistää tätä esim.

liikuntafoorumilla (kunnan koolle kutsuma seurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteiskokous). Osallistuvan budjetoinnin kautta voisi toteuttaa liikuntaa ja liikkumista edistäviä pienvälinehankintoja sekä toimintaa ja tapahtumia (kaikista edellä mainituista 0/100).

Sitoutumisen nollapisteeet tulivat hyvinvointikertomuksesta ja vastuutahoista. Viimeksi laaditussa kunnan hyvinvointikertomuksessa ei ollut kuvausta kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta, liikunta-neuvonnan toteutumisesta tai soveltavien liikuntapalveluiden käytöstä. Poikkihallinnollista liikkumisohjelmaa ei ollut laadittu, joten ei voitu ottaa kantaa seuraaviin aiheisiin: yhdenvertaisuuden tai sukupuolten tasa-arvon edistäminen liikunnassa, lasten liikkumisen edistäminen varhaiskasvatuksessa, luontoliikunnan edistäminen, kävelyn ja pyöräilyn edistäminen, sekä ylikunnallisen yhteistyön kehittäminen. Liikunnan edistäminen strategioissa sai huonon tulokset (10/100). Kunnassa ei ole voimassa olevaa liikuntasuunnitelmaa, liikunnan kehittämisohjelmaa tai poikkihallinnollista liikkumisohjelmaa (joko erillisenä tai osana laajempaa kokonaisuutta).

Muissa ydintoiminnoissa (47/100) kehitettävää löytyy mm. seuraavista: liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin lautakuntapäätösten valmistelussa, palveluverkoston suunnittelussa, sekä liikuntaolosuhteiden kehittämisessä (0/100). Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet saivat huonon tuloksen (20/100), mutta niistä on ollut mainintaa jo perusopetuksen ja lukiokoulutuksen osioissa.

Liikunta : Rautavaara 2024

Liikunta
 ● Sitoutuminen
 ● Johtaminen
 ● Seuranta ja tarveanalyysi
 ● Voimavarat
 ● Osallisuus
 ● Muut ydintoiminnot
 Aineisto päivitetty 20.12.2024

Pisteet	Rautavaara	Tervo	Vesanto	Multia	Pohjois-Savon hyvinvointialue	Koko maa
Liikunta	53	31	48	61	77	69
Sitoutuminen	38	11	14	67	76	65
Johtaminen	61	61	50	83	68	61
Seuranta ja tarveanalyysi	89	23	48	34	80	72
Voimavarat	65	65	66	69	67	59
Osallisuus	17	0	50	50	84	80
Muut ydintoiminnot	47	28	60	60	86	79

3.5 TEA Kulttuuri 2023

Kulttuurin terveydenedistämisaktiivisuus oli Rautavaaralla 50 pistettä vuonna 2023, mikä on toiseksi vähiten suhteessa vertailualueisiin (Multia 43). Tulos on laskenut vuodesta 2021 (57 pistettä). Mikään viitekehysten osioista ei yltänyt hyvään tulokseen, vaan melkein kaikki jäivät parannettavaa osioon.

Rautavaaran suurimmat pistemäärät kulttuurin terveydenedistämisaktiivisuudessa sijoituivat voimavaroihin (62/100), mikä tuloksena on vertailualueiden keskiarvoa. Voimavaroissa vahvuus näkyi kunnan yleisen kulttuuritoiminnan henkilöstöpanoksessa (0,7 htv/10000 asukasta kohden). Kirjastotilastoissa (60/100) kunta sai hyvät pisteet (100/100) fyysisistä kirjastokäynneistä/asukas

(9,7 käyntiä/asukas) sekä E-aineistokuluista/asukas (2,17 €/asukas). Taloustiedoista Rautavaara sai vertailualueen heikoimmat pisteet yhdessä Vesannon kanssa (38/100). Taloustiedot pitää sisällään käyttökustannukset (89,8 €/asukas) sekä asiakaspalvelujen ostot ja avustukset (5,5 €/asukas).

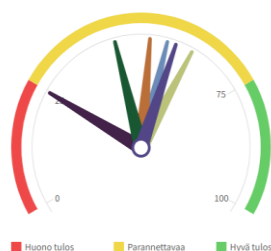
Rautavaara sai myös vertailualueiden toiseksi matalimmat pisteet (50/100) taloudellisesta tukemisesta osallistumisen mahdollistamiseksi, joka sijoittuu voimavara -viitekehyykseen. Kehitettävää on mm. seuraavissa pysyvissä käytännöissä: lasten ja nuorten mahdollisuus osallistua taiteen perusopetukseen maksutta ja/tai saada maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella, kunta seuraa maksutta taiteen perusopetukseen osallistuneiden oppilaiden lukumäärää, kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa (esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoimintaa), vaikeassa elämäntilanteessa olevat kuntalaiset pääsevät maksutta tai alhaisella pääsymaksulla kulttuuritapahtumiin, kunta tarjoaa aikuisten taiteen perusopetusta (kaikista 0/100).

Huonoin tulos oli seuranta ja tarveanalyysissä (25/100). Kulttuurista vastaavalla hallinnonalalla ei säännöllisesti seurata taiteen perusopetukseen osallistuvien alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten määrää, joten sitä ei raportoida vuosittain kunnan toimintakertomuksessa, hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa (laaja hyvinvointikertomus) tai vastaavassa kunnan virallisessa asiakirjassa, ja näin ollen sitä ei myöskään esitellä kulttuurista ja/tai hyvinvoinnista vastaavalle luottamushenkilöhallinnolle sekä johtoryhmälle. Näissä kaikissa edellä mainituissa asioissa Rautavaara jäi nollopisteille.

Muissa ydintoiminnoissa (44/100) Rautavaara sai vertailualueiden heikoimman tuloksen. Kehittämistä voisi tehdä kulttuurikasvatusta edistävissä toimenpiteissä (33/100): varhaiskasvatussuunnitelmassa on kirjattuna yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat kulttuurista vastaavien tahojen kanssa (0/100), sekä kunnassa on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma esim. perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteydessä (0/100).

Osallisuudessa (58/100) on myös parannettavaa yhteistoiminnassa (0/100). Kunnassa ei ole toiminnassa säännöllisesti kokoontuvia kulttuuritoimijoiden ja kunnan yhteiselimiä, kuten esim. kulttuurifoorumia. Johtamisessa (52/100) tilojen käyttövuorot sekä työnjako ja yhteistyö (100/100) ovat vahvuuksia, mutta kehitettävää olisi hyvinvointialueyhteistyössä sekä prosenttiperiaatteissa.

Kulttuuri : Rautavaara 2023

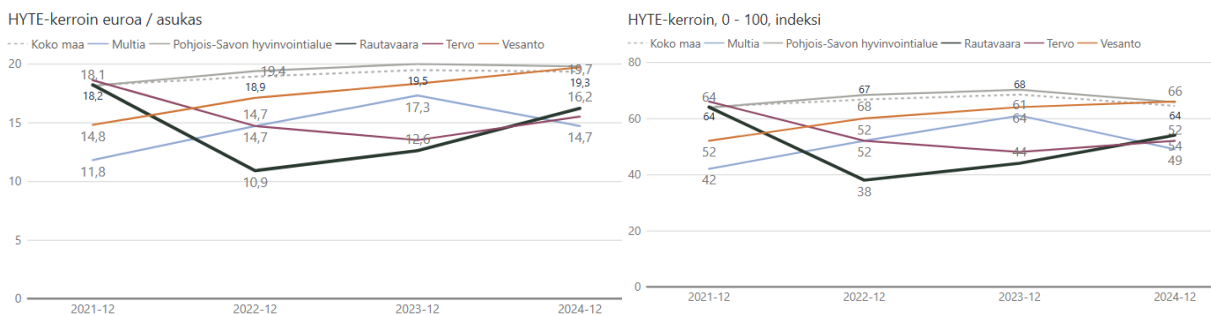

Kulttuuri	Pisteet						
	Rautavaara	Tervo	Vesanto	Multia	Pohjois-Savon hyvinvointialue	Koko maa	
Kulttuuri	50	51	75	43	73	72	
Sitoutuminen	56	25	53	12	67	66	
Johtaminen	52	30	76	20	72	72	
Seuranta ja tarveanalyysi	25	56	62	50	72	66	
Voimavarat	62	67	59	73	65	65	
Osallisuus	58	83	100	33	75	78	
Muut ydintoiminnot	44	47	100	67	88	82	

4 HYTE-KERROIN

Sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveystalvet siirtyivät hyvinvointialueiden vastuulle 1.1.2023 alkaen, mutta kuntien vastuu asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyi ennallaan. Kuntien palkitseminen vaikuttavasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on tärkeää, sillä hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen perusta. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillitseminen edellyttää, että hyvinvointia ja terveyttä tuetaan laajasti ihmisten arkiympäristössä. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä luovat muun muassa koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät.

HYTE-kerroin, eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa, on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtiosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tavoitteena on kannustaa kuntia aktiivisesti edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. HYTE-kerroin lasketaan valittujen indikaattorien perusteella, jotka jakautuvat kahteen ryhmään: prosessi-indikaattoreihin, jotka kuvaavat toimintaa, ja tulosindikaattoreihin, jotka kuvaavat saavutettuja tuloksia. Indikaattoreiden soveltuvuutta tarkastellaan säännöllisesti, eikä niitä ole tarkoitus pitää samoina pitkällä aikavälillä.

Vuonna 2024 HYTE-kerroin oli Rautavaaralla 54, mikä rahallisesti tarkoittaa 16,20 €/asukas. Tulos on hieman parempi kuin Tervon (15,50 €) ja Multian (14,70 €), mutta huonompi kuin Vesannon (19,70 €) tai Pohjois-Savon hyvinvointialueen (19,77 €).

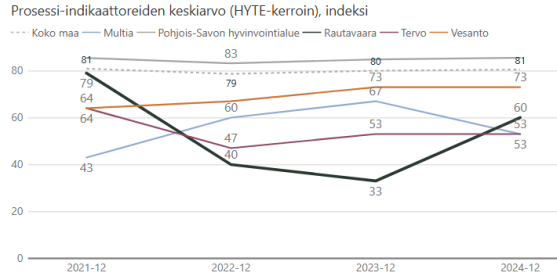
4.1 Prosessi-indikaattorit

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Niiden avulla mitataan nykytilannetta. Indikaattoreita on kohtuullisen monta, jotta toimintaa voidaan tarkastella laaja-alaisesti. Indikaattorit kuvaavat edellytysten luomista vaikuttavalle ja koordinoitulle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

(Teksti: [THL – Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen](#))

Toimintaa kuvaavat indikaattorit:

1. kuntajohto (5 yksittäistä indikaattoria)
2. liikunta (5 yksittäistä indikaattoria)
3. peruskoulut (4 yksittäistä indikaattoria)
4. kulttuuri (1 yksittäinen indikaattori)

Rautavaaran prosessi-indikaattoreiden tuloksissa on ollut suurta vaihtelua valtuustokauden aikana. Vuonna 2021 tulos (79) oli melkein puolet enemmän kuin seuraavana vuonna 2022 (40). Vuonna 2023 tulos jatkoi laskuaan (33), mutta vuosi 2024 toi indikaattoreiden käyrän jälleen noususuuntaan (60). Uusin tulos on vertailukuntien toiseksi korkein, mutta silti vielä alhaisempi kuin Pohjois-Savon tai koko maan keskiarvo.

Prosessi-indikaattoreiden valtuustokauden lukemat Rautavaaran kunnan osalta:

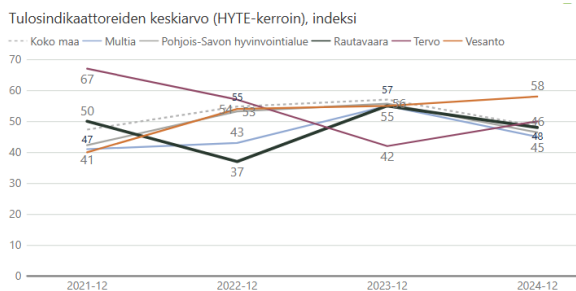
Indikaattori	Alue	2021	2022	2023	2024
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä info ind. 5317	Rautavaara	100	100	0	0
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit info ind. 5316		0	0	0	0
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus info ind. 5309		0	0	100	100
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja info ind. 5335		100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista info ind. 5331		100	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen info ind. 5330		100	100	100	100
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille info ind. 5327		100	0	0	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä info ind. 5333		100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä info ind. 5328		0	0	0	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen info ind. 5321		0	0	0	0
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä info ind. 3984		0	0	0	0
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa info ind. 5323		0	0	0	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin info ind. 5320		100	0	0	0
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa info ind. 5313		0	0	100	100
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista info ind. 5336		100	100	0	0

4.2 Tulosindikaattorit

Tulosindikaattorit kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta väestötasolla. Niiden avulla mitataan muutosta. Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta. Laskennassa etsitään jokaisen tulosindikaattorin kohdalla kaikkien kuntien pienin erotus ja suurin erotus. Suurin erotus kuvaa parasta positiivista kehitystä. Kuntakohtaiset pistemäärät skaalataan edellä mainittujen minimien ja maksimien avulla. Suurimmasta erotuksesta tulee arvo, jolla tulosindikaattorista saa sata pistettä ja pienimmästä erotuksesta arvo, jolla tulosindikaattorista saa nolla pistettä. Loput pistemäärät nollan ja sadan pisteen välillä määräytyvät sen mukaan, mihin kohtaan erotusten vaihteluväliä kunnan erotus osuu. Jos jonkin indikaattorin arvo on jo tavoitetasossa, saa kunta sen osalta maksimipisteet.

Skaalauksen ansiosta pistemäärät ovat vertailukelpoisia eri indikaattoreiden välillä. Lisäksi jo pienellä parannuksella kunta voi saada hyviä pistemääriä, jos muutos on hyvä kaikkien muiden kuntien tilanteeseen verrattuna.

(Teksti: [THL – Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen](#))

Tulosindikaattorien keskiarvo vuonna 2024 oli Rautavaaralla 48, mikä on samoilla linjoilla vertailukuntiin ja alueeseen nähden (paitsi Vesanto lähemmäs 60). Tulos on tippunut hieman vuodesta 2023.

Tulosindikaattoreiden valtuustokauden lukemat Rautavaaran kunnan osalta:

Indikaattori	Alue	2021	2022	2023	2024
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori info ind. 5308	Rautavaara	100	34	50	100
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori info ind. 5301		34	34	25	25
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori info ind. 5304		46	54	100	42
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori info ind. 5306		23	30	85	28
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori info ind. 5307		47	22	56	77
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori info ind. 5303		49	49	14	14

5 VALTUUSTOKAUDEN 2021–2025 PAINOPISTEIDEN, TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI

Rautavaaran kunnan hyvinvoinnin edistämistyössä kuluvalle valtuustokaudella on ollut neljä painopistettä:

Painopisteille on määritelty joitakin alatavoitteita/toimenpiteitä. Tässä osiossa kuvataan yhteenedonomaaisesti asetettujen tavoitteiden toteutumista vuosina 2023–2024. Valtuustokauden 2021–2025 hyvinvointisuunnitelma tehtiin ja hyväksyttiin vuonna 2023 (kunnanvaltuusto hyväksyi 11.5.2023), joten siksi tarkastellaan lähinnä vain vuosien 2023 ja 2024 toteumaa. Sote uudistuksen myötä myös kunnan sisäinen rakenne muuttui ja henkilöstövaihdoksia on ollut paljon kuluneen valtuustokauden aikana. Tavoitteiden toteutumista on arvioitu sanallisesti ja värikoodein (vihreä= toteutunut hyvin, vaalean vihreä= hyvää edistymistä, keltainen= toteutunut keskinkertaisesti, punainen= toteutunut heikosti).

5.1 Liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen

Painopisteet	Alatavoitteet/ toimenpiteet	Toteuma
1. Liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen	Vahvistetaan yhteistyötä kunnan ja liikuntayhdistysten kanssa	Ohjauspalkkioihin varattiin lisää rahaa. Ohjauspalkkioita vuonna 2024 saivat Ala-Luostan Maamiesseura (17 ohjauskertaa), Rautavaaran Raiku (268 ohjauskertaa), Rautavaaran nuorisosirkus (31 ohjauskertaa), Koillis-Savon Sulka (120 ohjauskertaa) ja Rautavaaran Invalidit (21 ohjauskertaa). Yhteensä ohjauskertoja oli 457 (vuonna 2023 ohjauskertoja oli 423). Syksyllä 2024 kunta järjesti myös harrastusmessut monitoimitalolla yhdessä liikuntaseurojen, Kansalaisopiston ja yhdistysten kanssa.

<p>Liikunnallista elämäntapaa edistävien hankkeiden rahoituksen hakeminen ja niiden toteutus</p>	<p>AVIn rahoittama hanke "Kohti liikunnallista elämäntapaa Rautavaaraa" (toteutunut avustuksen käyttöaika 01.04.2022-31.05.2023 ja hankkeen kohderyhmät varhaiskasvatus 30 % ja kunnan työpaikkaliikunta 70 %)</p>
<p>Liikuntamahdollisuuksista viestiminen sosiaalisen median kanavilla</p>	<p>Liikuntamahdollisuuksista on viestitty, ja etenkin luontokohteista on viestitty kunnan kanavissa ja erillisellä Visit Rautavaara -tilillä.</p> <p>Liikunnallisista tapahtumista viestittiin myös (kuten Unelmien Liikuntapäivä, Liikkuva Lokakuu -teemakuukausi).</p>
<p>Luontoliikuntapainotteisuus näkyä varhaiskasvatustoiminnassa ja perheitä tuetaan liikunnallisessa elämäntavassa vapaa-ajalla</p>	<p>Varhaiskasvatuksessa on luontoliikuntapainotus.</p> <p>Liikunnallisuutta edistäviä yksittäisiä tapahtumia järjestettiin 17 kpl vuoden 2023 aikana.</p> <p>Rautavaaran kunta suurimpana paikallisena työllistäjänä tarjoaa työntekijöilensä ePassi Flex 200 €/vuosi ja viikoittaisen työpaikkaliikunnan 60 min. (45 min. vuonna 2023).</p> <p>Maksuton kuntosali on kuntalaisten käytössä monitoimitalolla jokaisena viikonpäivänä.</p>
<p>Luontokohteiden ja liikuntapaikkojen kehittäminen valtuustokauden aikana</p>	<p>Luontokohteita ja liikuntapaikkoja kehitetty mm.:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Tiilikkajärven kansallispuiston laajennus o Kiparin alueen kehittäminen (uudet opasteet ja lisäreitti, polun kunnostus, näköalatornin uusiminen) o Tiilikkajärven kansallispuistossa myös ladut ovat nykyään kunnan ja vapaaehtoisten huoltamat o Keskuspuistoon kiipeilytelineet lapsille o Käynnistetty hanke Monitoimitalon kentän peruskorjaukseen, toteutus 2025, jos rahoitus toteutuu o Uimarannoille hankittu 10 kpl uusia kompostoivia huusuja
<p>Kehittämistyössä otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon saavutettavuus, esteettömyys ja yhdenvertaisuus</p>	<p>Viestintä on pyritty tekemään saavutettavaksi, esteettömyyteenkin pyritään olosuhteiden niin salliessa, ja yhdenvertaisuus on kunnan toimintaa määrittävä arvo</p>

Rautavaaralla on upeat puitteet luontoliikuttamiseen. Kunta on myös panostanut liikuntapaikkojen rakentamiseen. Koulurakennuksen takaa löytyy senioripuisto, jossa on lihaskuntoharjoittelua

varten laitteita. Myös lapsille ja nuorille on rakennettu kiipeilytelineet keskuspuistoon. Monitoimitalolla on maksuton kuntosali, jossa voi käydä kaikkina viikonpäivinä. Kunnan vapaa-aikakyselyiden tuloksista vuosilta 2021 ja 2023 kävi kuitenkin ilmi, että asukkaat kaipaavat enemmän ohjattua ryhmäliikuntaa.

Liikunnallista elämäntapaa edistäviä hankkeita olisi hyvä hakea enemmän, jotka kohdistuisivat kattavammin koko paikalliseen väestöön, sillä kunnassa ei ole liikunnanohjaajaa. Täten myöskään liikuntaneuvontaa ja elintapaohjausta ei valitettavasti ole voitu tarjota kuntalaisille. Lisätukea perheiden liikunnalliseen elämäntapaan voisi tarjota esim. säännöllisten perheliikuntavuorojen kautta tai perheliikunnan aamupäivillä (esim. 1–2 kertaa kuussa lauantaisin). Soveltavia liikuntapalveluita ei ole paljon tarjolla, mutta vapaa-aikatoimi järjestää silloin tällöin tuolijumpaa.

Liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen ei ole valtuustokauden aikana täysin onnistunut indikaattoritiedon valossa, sillä liikunnan edistämisen TEA-pistemäärä ei ole vielä hyvällä tasolla (parannettavalla tällä hetkellä), MOVE!-mittaustulokset ovat huolestuttavat, eikä liikunnallisuutta edistäviä hankkeita ole haettu suurissa määrin.

5.2 Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö

Painopisteet	Alatavoitteet/ toimenpiteet	Toteuma
2. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö	Tehdään ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa yhdyspinnoilla ja omana toimintana	Kunta osallistui Pohjois-Savon ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön yhdyshenkilöverkoston palaveriin säännöllisesti noin kerran kuukaudessa. Kunta osallistui Pohjois-Savon PAKKA-tarjousryhmän toimintaan.
	Yksinäisyys vaikuttaa päihteiden käyttöön, joten yksinäisyyttä vähentävää toimintaa tulisi kehittää ja järjestää, karotetaan mm. ystävätoiminnan mahdollisuuksia	Kunta järjesti tapahtumia muiden toimijoiden kanssa, jotka lisäävät yhteisöllisyyttä ja vähentävät yksinäisyyttä, esim. Red Cross Café – Ystäväkahvila. SPR:llä on Rautavaaralla ystävätoimintaa. Vuotuinen Yhdessä parasta -tapahtuma kokosi yhdistyksiä ja kuntalaisia yhteen.
	Tarjotaan päihdevalistusta ikäihmisille, työikäisille, nuorille	Kunta osallistui erilaisiin kampanjoihin sosiaalisessa mediassa ja julisteilla (ilmoitustaulut) mm. Tipaton Tammikuu, Lapsi lasin takana (Vappu, Juhannus, Joulukuusi ja Uusi Vuosi), Älä välitä (tästä kampanjasta myös Wilma-viesti huoltajille). Maailman tupakaton päivä huomioitu ilmoitustauluilla, sekä mainostettiin "28 päivää ilman" -nikotiinivieroitusryhmää somessa ja ilmoitustauluilla.

		Maailman mielenterveyspäivä ja mielenterveysviikko nostettiin esille somessa ja ilmoitustauluilla.
	Ehkäisevän päihdetyön teemaviikon toiminnan vahvistaminen	Ehkäisevän päihdetyön viikolla vuonna 2023 oli 4 arkipäivänä ohjelmaa ja tapahtumia (osallistujia yht. 128 hlöä), sekä hyvinvointivinkki jokaisena päivänä kunnan somekanavassa. Vuonna 2024 toimintana oli Ensihuolikoulutus (etänä Teamsissa) nuorten vanhemmille, minkä toteutti Lämmin vanhemmuus -hanke (joka lopulta peruttiin vähäisen osallistumisen takia).

Kunta osallistuu aktiivisesti ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön alueellisiin ja valtakunnallisiin kampanjoihin viestimällä niistä sosiaalisessa mediassa ja laittamalla julisteita näkyville ilmoitustauluille eri puolille Rautavaaran keskustaa (kuten kunnantalolle, kirjastoon, monitoimitalolle ja kuntosalille). PSHVA:n päihdetilannekyselyyn vastanneista rautavaaralaisista aikuisista jopa kaksi kolmesta (68 %) ei kuitenkaan ole tietoisia kunnassa tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä, joten sen esille tuomisessa ja vahvistamisessa on vielä kehitettävää. Mainokset eivät välttämättä saavuta osaa asukkaista. Alaikäisistä päihdetilannekyselyn vastanneista vain alle puolet (44,4 %) kertoivat tietävänsä mistä voi saada apua ja tukea, jos on huolissaan päihdeidenkäytöstään tai rahapelaamisestaan.

Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö ei ole valtuustokauden aikana täysin onnistunut indikaattoritiedon valossa, sillä päihdevalistukseen luettavia tapahtumia ei ole montaakaan järjestetty, yläasteikäisistä yhä suurempi osa tupakoi ja käyttää nikotiinituotteita, eikä vuoden 2024 ehkäisevän päihdetyön viikkoon panostettu järjestämällä toimintaa/tapahtumia.

5.3 Mielekkään tekemisen mahdollistaminen

Painopisteet	Alatavoitteet/ toimenpiteet	Toteuma
3. Mielekkään tekemisen mahdollistaminen	Kunta, järjestöt, yritykset, seurakunnat ja muut toimijat toteuttavat kaikkien kokoluokkien tapahtumia ja tilaisuuksia esimerkiksi kulttuurin ja liikunnan saralla	Kunta toteutti isoja tapahtumia yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa, mm. Rautavaarapäivät ja Venetsialaiset. Vapaa-aikatoimi järjesti säännöllisesti toistuvia ja yksittäisiä tapahtumia yhteensä 42 vuonna 2023. Kunnalla ja yhdistyksillä oli yhteistyötä yhteensä 28 eri tapahtumassa vuonna 2023.

<p>Tekeminen tukee yhteisöllisyyttä</p>	<p>Kaikkien tapahtumien pohjana on yhteisöllisyyden vahvistaminen.</p>
<p>Vahvistetaan nuorisotyön roolia</p>	<p>Kunnassa on yksi kokoaikainen nuorisotyöntekijä, jolle kuuluu tavallinen nuorisotyö (50 %) sekä etsivä nuorisotyö (50 %). 1.1.2024 alkaen erityisnuorisotyöntekijän toimi vakinaistettiin.</p> <p>Toiminnan vakinaistamiseen ja tilastoinnin kehittämiseen on laitettu panoksia (nuoDo-järjestelmä otettu käyttöön 2024). Nuorisotila on auki n. 3krt/vk, minkä lisäksi 1krt/vk on liikuntasalivuoro.</p> <p>Säännöllisesti järjestetään pari kertaa vuodessa leirejä (esim. Tiilikajärven kansallispuistossa 1.–2.7.2024 ja toinen yhteistyössä Metsäkartanolla syyslomaviikolla 14.–17.10.2024).</p> <p>Etsivän nuorisotyön puolella 8 yhteydenottoa, joista 4 johti asiakkuuteen.</p>
<p>Koulu koordinoi Harrastamisen Suomen mallia, joka lisää lasten ja nuorten harrastustoimintaa</p>	<p>Koulun kerhoja järjestettiin 8 vuonna 2023, osallistuneita lapsia noin 40–45 (valtaosa osallistuneista on alakoulun oppilaita).</p> <p>Vuonna 2024 aloitettiin Harrastamisen Suomen mallin mukainen harrastustoiminta peruskouluikäisille (mm. sirkus, pajakerho, jousiammunta, leivontakerho, pelikerho, kuvikerho, eräkerho, junnujalas, musiikkikerho, ja teknologia-rakentelupaja).</p>
<p>Kansalaisopiston tarjonnalla taataan tekemistä kaikille ikäryhmille</p>	<p>Kursseja suunniteltiin 51 vuonna 2023 ja 50 vuonna 2024, joista 41 toteutui vuonna 2023 ja 37 vuonna 2024. Kurseille osallistui yhteensä 335 opiskelijaa. Yksittäinen ihminen on voinut osallistua useammalle kurssille vuoden aikana.</p> <p>Toteutuneiden tuntien määrä on pysynyt ennallaan. Kasvun varaa on kuitenkin edelleen, sillä Rautavaara on valmistautunut vuosittain tilaamaan Kuopion kansalaisopistolta 1 100 opetustuntia (toteutuneiden määrä 878 vuonna 2024 ja 944 vuonna 2023).</p>
<p>Kehitetään kaikki asiakasryhmät tavoitettaviksi viestinnän keinoja</p>	<p>Kunta viestii omilla verkkosivuillaan ja sosiaalisessa mediassa.</p> <p>Rautavaaran kunta liittyi vuonna 2024 lisäsalmi ja tienoot -tapahtumakalenteriin. Tapahtumakalenterin avulla Rautavaaran alueen toimijat voivat viestiä omista tapahtumistaan. Tapahtumakalenteri on nähtävissä kunnan verkkosivuilla.</p>

		<p>Vuosien 2024–2025 vaihteessa on selvitetty nuorisovaltuuston sekä vanhus- ja vammaisneuvoston kokouksissa keinoja, miten viestintä tavoittaisi paremmin ihmisiä.</p> <p>Kunnantalolle on tulossa infonäyttö, jonka sisältö näkyisi ikkunasta ulos.</p>
--	--	---

Kansalaisopiston kurssitarjontaa voisi pyrkiä vielä aktiivisemmin kehittämään yhdessä eri-ikäisten kuntalaisten kanssa, jotta eri ikäluokat löytäisivät itsellensä mielekästä vapaa-ajan tekemistä sitä kautta. Viestinnän haasteina on ikäihmisten ja nuorten tavoitettavuus, joka on vielä kehittämistyön alla.

Kirjaston kävijämäärät ovat kasvaneet aiemmista vuosista. Kirjastossa oli yhteensä 29 269 kävijää vuonna 2024 (19 625 kävijää vuonna 2023, 14 273 vuonna 2022). Kävijämäärien kasvu aikaisempaan on huomattava. Kävijämäärien kasvua voivat selittää esimerkiksi näyttelyt ja tapahtumat.

5.4 Elämisen mahdollisuuksien parantaminen

Painopisteet	Alatavoitteet/ toimenpiteet	Toteuma
4. Elämisen mahdollisuuksien parantaminen	Tuetaan kuntalaisia työllistymisessä ja yrityksiä työllistämässä sekä kehittämistoimissa	<p>Kunnan tarjoamat tuet:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Kuntarekryryn avoimet työpaikat o Nuorten opiskelijoiden kesätyöpaikat o Palkkatuki/velvoitetöylyllistäminen/oppisopimus/työkokeilu o Kuntouttava työtoiminta; kiinteistö, siivous, koulu, päiväkot, arkisto o Uuden rautavaaralaisen yrityksen perustamisen tukeminen o Uuden tai toimivan yrityksen työllistämisen tukeminen o Työttömän työnhakijan työllistämisen tukeminen o Toiselle paikkakunnalle työllistyvän työmatkan tukeminen o Yrityksen kehittämishankkeiden, koulutuksen, markkinoinnin kehittämisen tai messuille osallistumisen tukeminen
	Kesätyöllistäminen	<p>Kesätyöissä 2024 oli kunnalla 11 hlöä ja yksityisellä 20 hlöä (kesätyöseteli).</p> <p>Vuonna 2023 tukea nuorten kesätyöllistämiseen sai 8 työnantajaa yhteensä 18 nuoren palkkaamiseen.</p> <p>Kunnassa kesätyöllistivät tekninen, kulttuuri- ja vapaa-aika, siivous, ja päiväkot.</p>

Yritysten tukitoimet	<p>Vuonna 2023 mm:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Yritysvierailuja tehtiin 9 kpl o Yrityskohtaisia neuvontapaamisia/yritysvierailuja 30 kpl o Yrityksille suunnattuja keskustelu- ja aamukahvitilaisuuksia eri aiheista yhteensä 6 kpl o Neuvontaa yrityksille myös puhelimitse o Maaseutupalvelujen neuvonta toteutui ulkoistettuna Sydän-Savon maaseutupalvelujen kautta o Uuden rautavaaralaisen yrityksen perustamisen tukeminen 1 kpl o Uuden tai toimivan yrityksen työllistämisen tukeminen 1kpl o Tuki myytävien yritysten yhteismarkkinointiin 1 kpl o Tukea nuorten kesätyöllistämiseen 8 työnantajalle yhteensä 18 nuoren palkkaamiseen o Yrityksen kehittämishankkeiden, koulutuksen, markkinoinnin kehittämisen tai messuille osallistumisen tukeminen 5 kpl
Kuntouttava työtoiminta	<p>Kuntouttavaan työtoimintaan vuonna 2023 osallistui 17 henkilöä ja vuonna 2024 siihen osallistui 7 henkilöä.</p> <p>Hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa vuoden 2023 alusta aikuissosiaalityö ja kuntouttava työtoiminta siirtyi kuntien vastuulta hyvinvointialueen vastuulle, mikä aiheutti moniammatillisen yhteistyön loppumisen.</p>
Asuinkiinteistöjen remonttien toteutus	<p>Vuosien 2023–2024 aikana luotiin kunnalle kiinteistöstrategia 2024–2034.</p> <p>Kiinteistöstrategiassa asuntojen kysynnän ennusteiden ja rakennusten iän ja teknisen kunnan perusteella luokiteltiin seuraavan kymmenen vuoden ajalle säilytettäväksi kohteiksi 7 kpl ja jollain aikavälillä pois luovutettavaksi 10 kohdetta.</p> <p>Korjaukset (pois lukien pienet ja välttämättömät) pyrittiin kohdentamaan niihin kohteisiin, joissa vuokrausaste ja kysyntä on korkein.</p> <p>Vuokra-asunnoissa asukkaan vaihtuessa asunto on tarkastettu ja tehty tavantomaisia korjauksia mm. kiintokalusteisiin, seinä- ja lattiapintoihin jne.</p> <p>Vuonna 2023 Ylä-Luoston Vatron vesikattokorjaus noin 15 000 € ja muita vuosikorjauksia noin 18 000 €.</p>

	Vuonna 2024 asuinhuoneiston korjaus noin 12 500 € ja muita vuosikorjauksia noin 11 500 €.
Elinkeinoja kehittävien hankkeiden toteuttaminen	Elinkeinoja kehittäviä hankkeita 4 kpl: <ul style="list-style-type: none"> o ESR-rahoitteinen työllisyys hanke "MYÖ-TYÖ-HYÖ 2 - Osallisuudesta polkuja työelämään", joka päättyi 31.3.2023 o ESR-rahoitteinen työllisyys hanke "Työtä ja hyvinvointia nyt ja tulevaisuudessa Koillis-Savossa" joka käynnistyi 1.10.2023 (päättyy 31.5.2025) o EAKR-rahoitteinen matkailun kehittämishanke "Rautavaara - Nature's Best", joka käynnistyi lokakuussa 2023 (päättyy vuoden 2025 lopussa) o EU:n maaseuturahoituksen tukema yritysryhmähanke "Yhteistä vetovoimaa Rautavaaran matkailuun", joka alkoi lokakuussa 2023 (päättyy vuoden 2026 lopussa)
Työkykykartoitusten toteuttaminen	Työllisyys hankkeen kautta asiakkaita on ollut yhteensä 58 henkilöä, joista kaikki ovat käyneet työttömien terveystarkastuksessa. Näistä 27 henkilöä, joille on tehty tarkempia työkykykartoituksia, ja osalla prosessit vielä kesken. Työkyvyttömyyseläkkeelle on siirtynyt 9 henkilöä.
Asuinympäristön viihtyvyyden kehittäminen	Viihtyvyyttä on kehitetty muun muassa: <ul style="list-style-type: none"> o uusittu katuvalaistusta koko keskustan alueella n. 45 000 € o korjattu kaavateitä n. 50 000 € o katualueiden kunnossapitoon n. 100 000 € vuosittain o investoitu venevalkamaan 15 000 € o keskuspuistoon investoitu n. 50 000 € o käynnistetty hanke Monitoimitalon kentän peruskorjaukseen, toteutus 2025, jos rahoitus toteutuu o uimarannoille hankittu 10 kpl uusia kompostoivia huusseja o toteutettu kuntalaisaloitteen pohjalta matonpesupaikka 20 000 €
Kylän kävelylenkille suunniteltujen penkkien toteutus	Penkit toteutettiin vuonna 2023.
Esteettömyyden edistäminen	Virastotalon parkkipaikalle toteutettu invapaidojen muutos ja uusi luiska apteekeihin asiakkaille. Asuntojen esteettömyyttä / invaluisia jne. rakennettu siltä osin kuin ne asunnon omistajille kuuluvat.

Kuntouttava työtoiminta – kuten muutkin sosiaalihuollon palvelut – siirtyi 1.1.2023 hyvinvointialueiden vastuulle. Hyvinvointialueiden tehtävänä on huolehtia, että kuntouttavan työtoiminnan palveluja tarjotaan riittävästi alueella. Hyvinvointialueiden vastuulla on myös se, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat todella saavat tarvitsemansa palvelut. Hyvinvointialueen sosiaalipalvelut ja työvoimaviranomainen määrittelevät aktivointisuunnitelmassa onko asiakkaila tarvetta kuntouttavaan työtoimintaan. Rautavaaralla sosiaalipalvelut ovat enää harvakseltaan paikalla entiseen verrattuna. Kunnan työkoordinaattorin luona käy entistä enemmän asiakkaita, joilla olisi sosiaalityön tarve.

6 KOLMANNEN SEKTORIN TEKEMÄ HYTE-TYÖ RAUTAVAARALLA

Tähän hyvinvointikertomukseen on haluttu nostaa myös kolmannen sektorin (mm. yhdistykset ja seurakunnat) tekemä tärkeä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ Rautavaaralla. Rautavaaran kunta jakaa vuosittain yhdistysavustusta (vuonna 2025 enintään 14 000 euroa) rautavaaralaisille rekisteröidyille yhdistyksille. Avustuksia jaettaessa on otettu huomioon Rautavaaran kunnan kuntastrategian tavoite "Yhdistystoiminnan hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä". Lisäksi on huomioitu kunnan hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 painopisteet.

Kaikki alla olevat yhdistykset eivät välttämättä ole saaneet kunnan yhdistysavustusta, mutta tekevät silti merkittävää yhteistyötä kunnan kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointi- ja kotoutumiskoordinaattori pyysi sähköpostitse yhdistyksiltä ja seurakunnilta tietoa heidän tekemästään hyte-työstänsä kuluneen valtuustokauden aikana. Alla on siis tiedot niiltä tahoilta, jotka vastasivat sähköpostiin.

6.1 SPR Rautavaaran osasto

Suomen Punaisen Ristin Rautavaaran osastolla on oma toimitila vuokrattuna kunnantalolla, jossa heillä on myös varautumiseen tarkoitettuja välineitä ja tarvikkeita. Osastolla toimii Terveyspiste, josta saa maksutonta ja nimetöntä neuvontaa terveysasioissa. Terveyspisteessä tarjotaan ennaltaehkäiseviä terveyspalveluita, kuten ohjausta, neuvontaa, verenpaineen ja -sokerin mittausta sekä henkistä tukea. Rautavaaran osaston terveystietä ylläpitää vapaaehtoiset terveydenhuollon ammattilaiset. Terveyspiste on ollut avoinna Rautavaaran virastotalon osaston tiloissa ja vanhustentalon kerhuhuoneella (Pajarinteellä) jokaisen kuukauden ensimmäisenä tiistaina kello 9.00–11.00.

Rautavaaran osastolla on myös ensiaputoimintaa ja -koulutusta yhdessä Kansalaisopiston ja SPR Nilsin osaston kanssa, sekä Vapepa-toimintaa (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu), koulutusta ja harjoituksia. Rautavaaralla toimii etsintäryhmä. Osaston kautta saa myös

kotimaanapua arvaamattomissa tilanteissa, kuten tulipalossa tai vastaavassa. Rautavaaran osastolla on myös kotoutumiseen liittyvää toimintaa, omaishoitajien tukitoimintaa, sekä ystävätoimintaa. Tämän lisäksi osasto tekee myös kouluyhteistyötä Rautavaaran koulukeskuksen kanssa ja kuuluu Ylä-Savon henkisen tuen valmiusryhmään.

Rautavaaran osasto aloitti ruoka-apu toiminnan vuoden 2024 alusta, joten osasto on järjestänyt myös erilaisia kaikille avoimia ruokatapahtumia. Osasto järjestää erilaisia tapahtumia ja teematilaisuuksia eri väestöryhmille, kuten Red Cross Café -ystäväkahvilan yhdessä kunnan kanssa, johon tuli paikalle myös maahanmuuttajia. Osasto on kustantanut myös syksystä 2024 lähtien sunnuntaisin toimivan kansainvälisen liikuntavuoron Monitoimitalolla klo 15–17 Rautavaaralla asuvien kotoutumisen edistämiseksi ja liikunnallisen elämäntavan vahvistamiseksi. Vuoden 2022 ja 2023 aikana SPR Rautavaaran osasto mahdollisti Ukrainasta paenneille heidän tulonsa Rautavaaralle yhdessä muiden vapaaehtoisten kanssa mm. kalustamalla asuntoja ja vaatekeräyksellä.

6.2 Eläkeliitto

Eläkeliiton toiminnassa yhtenä toimintamuotona on joka toinen viikko kerhotapaaminen seurakuntatalolla. Mukana on vaihtelevasti osallistujia. Kerhoissa on myös ulkopuolisia esitelmöitsijöitä, jumppatuokioita, tietokilpailuja ja kerhoon osallistujien esittämää ohjelmaa. Eläkeliitto tekee paljon yhteistyötä muiden paikallistoimijoiden kanssa, kuten on mukana yhteistyössä seurakunnan ja SPR:n järjestämissä ennen joulua pidettävissä tapahtumissa, osallistuu Rautavaara-päivien aikana toritapahtumaan tarjoten kahvia, vohveleita ja makkaraa sekä kesällä järjestää pari kertaa kaikille avoimen tori-illan. Näissä tilaisuuksissa tarjotaan yhdistyksen jäsenille sekä muille mahdollisuus tuttuun tapaamiseen ja yhdessäoloon.

6.3 Kuopion seudun hengitysyhdistys/ Rautavaaran paikallistoimikunta

Kuopion seudun hengitysyhdistyksen Rautavaaran paikallistoimikunta on valtuustokauden 2021–2025 aikana järjestänyt noin 8 kertaa vuodessa uintimatkan, joka suuntautui vuosina 2021–2022 Tahkon kylpylään ja vuodesta 2023 alkaen Iisalmen uimahalliin. Uinnin lisäksi on ollut puolentunnin vesijumppa. Matka on ollut osallistujille maksuton, mutta jokainen on maksanut uimahallimaksun itse. Myös vesijumppamaksu on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta kustannettu osallistujien kesken. Matkan kustannukset on jaettu Rautavaaran kunnan ja Hengitysyhdistyksen kanssa puoliksi. Osallistujamäärä on yleensä ollut 15–20 henkilön välillä. Yhdistys on myös vuosittain kustantanut paikallisen joulukonsertin ohjelmalehtisen jäsenilleen.

6.4 Ala-Luostan Maamiesseura

Ala-Luostan Maamiesseura järjestää aktiivisesti vuosittain erilaisia tapahtumia kaikenikäisille, sekä myös viikoittaisia sählyvuoroja talvisin ja jalkapallovuoroja kesäisin. Vuosittaisia tapahtumia ovat mm. perinteinen Hankifutis-turnaus, pääsiäistapahtuma (kahvila ja jousiammuntakisat), kesäpäivät, joulumyyjäiset ja -kahvila, sekä joulujuhlat.

Seurantalolla on pystynyt viettämään erilaisia merkkipäiviä, kuten häitä, syntymäpäiviä, ristiäisiä sekä rippijuhlia. Seura on myös muistanut kyläläisiä merkkipäivinä ja syntyneitä vauvoja lahjalla. Lisäksi Maamiesseuran toiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä, sillä se järjestää mm. kevätseivousta ja haravointia, roskien keräämistä kyläteiden varsilta, frisbeegolf-radan kunnossapitoa, ja pieniä rakentamisprojekteja talkoohengessä.

6.5 Helluntaiseurakunta

Rautavaaran helluntaiseurakunta on aktiivinen paikallinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimija. Lähes kaikki helluntaiseurakunnan tekemä palvelu on jäsenten ja työn ystävien talkootyöllä toteuttamaa. Työpanos on vuosittain ollut yli 6 000 tuntia. Talkoolaisten työmäärä vastaa vajaata kolmea kokoaikaista työntekijää vuoden ajan. Tämä työpanos kohdistui yli 60 prosenttisesti seurakunnasta ulospäin, kaikkien rautavaaralaisten hyväksi.

Hyvinvointia on edistetty muun muassa kohtaamalla lähimmäisiä kirpputorilla kolmena päivänä viikossa, sekä jakamalla Nurmeksesta saatua leipää yli 900 kassillista, eli keskimäärin noin 17 kassillista viikossa. Ruuanvalmistusvastuun talkoolaiset ovat olleet mukana lukuisissa yhteisöllisissä ruokailutapahtumissa. ESR-rauhotteisia 40 € maksukortteja on jaettu vähävaraisille rautavaaralaisille evankelisluterilaisen seurakunnan diakoniatyöryhmien kanssa koordinoituna noin joka toinen kuukausi. Seurakunta oli myös mukana kahdessa vähävaraisten auttamiseen suunnatussa hankkeessa.

Seurakunnan yksi tärkeimmistä asioista on edistää henkistä ja hengellistä hyvinvointia. Seurakunnan tekemän diakonian laajuus lähentelee jo koko muun seurakunnan toiminnan laajuutta. Vuoden 2024 aikana seurakunta järjesti noin 135 erilaista tilaisuutta. Toiminnassa mukana ovat olleet vahvasti Rautavaaralle muuttaneet maahanmuuttajat. Viikoittaisessa Café Life -nuorisokahvilatoiminnassa on ollut mukana säännöllisesti toistakymmentä rautavaaralaisnuorta, joista osa on kansainvälisiä lukio-opiskelijoita.

6.6 Evankelis-luterilainen seurakunta

Rautavaaran evankelis-luterilainen seurakunta on myös pitkäaikainen ja tärkeä kumppani kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Seurakunta järjestää viikoittaista kerhotoimintaa eri ikäisille, mikä osaltaan lisää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Ikäihmisten suosiossa on seurakuntakerho, joka toimii joka toinen viikko. Kokoontumisissa tarjotaan puuroa ja kahvia (vapaaehtoinen maksu), ja kokoontumisiin on saanut taajaman alueelta kyydit seurakunnan diakonian avustuspöytärahoilla tukien (kerhoon osallistujan omavastuu 2 €/meno-paluu invataksilla). Kerhoissa on ajankohtaista asiaa, vierailijoita, jumppaa, visailuja, toivelauluja, yhdessä ruokailua ja vertaisuutta.

Perhekahvila toimii seurakuntatalon kerhotiloissa kerran viikossa loma-aikoja lukuun ottamatta. Perhekahvilassa tarjotaan maksuton välipala, ja siellä vanhemmat saavat mm. vertaistukea ja leikkikavereita lapsille, henkistä tukea, sekä voivat kierrättää vaatteita. Ala-asteikäisten leivontakerhot toimivat myös seurakuntatalolla (2 kerhoa/viikko, eri luokille vuoroviikoin). Naisille järjestetään yhteiskristilliset naistenillat parillisina viikkoina yhdessä helluntaiseurakunnan kanssa (vuoroin ev.lut. seurakunnan ja helluntaiseurakunnan tiloissa) ja miehille on omat iltansa Majalla kesäaikaan nokipannukahveineen, grillimakkaroineen ja saunomisineen.

Seurakunnan toimintaan osallistuu paljon vapaaehtoisia talkoohengessä, joten vapaaehtoisia muistetaan myös vuosittaisella ruokailulla. Evankelis-luterilainen seurakunta järjestää ja on mukana monissa eri yhteistyötapahtumissa, retkissä ja hankkeissa, esim. Vapputori, omaishoitajien virkistyspäivä (yhdessä kunnan ja SPR:n kanssa), Juhannusaaton tapahtuma, vanhemman väen leiripäivä, Uiton yön yli reissu yhdessä kunnan nuorisotyön kanssa, sekä Vanhusten viikolle ja Henkkarit-hankkeeseen osallistuminen kyyditsemällä vanhuksia ja vapaaehtoisia.

Yhteisvastuukeräyksellä on tuettu nuoria ja lapsiperheitä taloudellisesti harrastusmenoissa, sekä autettu nuoria Rautavaaralla luonnossa liikkumiseen ja harrastamiseen. Vuoden 2024 aikana seurakunta järjesti muun muassa kolme kalastusretkeä nuorille koulupäivän jälkeen, pilkkipäivän perheille talviloman alussa, Uiton Majan retken nuorille heinäkuussa ja pääsylippuja kahvilipun kera Rautavaaran kesäteatteriin heinäkuun näytöksiin.

Seurakunta jakaa myös ESR-kortteja rautavaaralaisille vähävaraisille kaikenkokoisille perheille. Yhteensä kortteja jaettiin 160 kpl vuoden 2024 aikana. Kotimaan Avun lahjoituksen lahjakortteja jaettiin myös, sekä 50 kpl kuiva-ainekassia. Diakoniatyön kautta henkilökohtaisia kohtaamisia tuli vuoden 2024 aikana lähemmäs 1000 (985).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Rautavaara on väestömäärältään pieni, mutta pinta-alaltaan kuitenkin melko suuri kunta, joka on hieman syrjässä muista asutuskeskuksista. Julkisia liikenneyhteyksiä on vain vähän tarjolla. Vaikka väestömäärä onkin laskenut vuosien saatossa, Rautavaara on pystynyt tuottamaan hyvin toimivia peruspalveluja jokaisen ikäryhmän tarpeisiin. Huolimatta pienestä asukaspohjasta, Rautavaaralla on saatu järjestettyä lasten ja nuorten palvelut, kuten varhaiskasvatus, perusopetus ja lukio, laadukkaasti. Kunnan kirjastopalvelut ovat toimivat ja kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi tarjoaa ympäri vuoden erilaisia tapahtumia eri ikäryhmille.

Terveyttä ja hyvinvointia edistäviin palveluihin on panostettu muun muassa lisäämällä henkilöstöresursseja, kehittämällä ja kunnostamalla liikuntapaikkoja, sekä tekemällä yhteistyötä muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Rautavaaran vahvuus on yhteisöllisyys ja aktiivinen kolmannen sektorin toiminta. Aktiiviset seurakunnat ja yhdistykset tarjoavat monenlaista toimintaa ja tapahtumia erikseen ja yhdessä kunnan kanssa, jotka osaltaan vahvistavat rautavaaralaisten hyvinvointia ja terveyttä.

Rautavaaralla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön haasteena on ollut vastuuhenkilöiden suuri vaihtuvuus valtuustokauden aikana, mikä on estänyt systemaattisen työskentelytavan juurruttamisen. Lisäksi ymmärrys siitä, mitä konkreettinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö tarkoittaa eri toimialoilla, on osittain puutteellista. Jatkossa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tulisi selkeyttää ja tuoda esiin konkreettisilla käytännön teoilla. Kunnan hyte-rakenteita ja prosesseja tulee vahvistaa ja säännönmukaistaa.

TEAvisari toimii tarvittaessa hyvänä työkaluna. TEAvisarin tiedonkeruiden tunnukset, vastauslinkki ja saatekirje lähetetään THL:sta vastaaville viranhaltijoille tiedonkeruun käynnistyessä. Saatekirje ja tiedonkeruiden aikataulu lähetetään muun muassa myös kuntien kirjaamoihin sekä hyvinvointikoordinaattoreille. Jotta vastaaminen tiedonkeruuseen olisi sujuvaa, tulee kunnan panostaa jatkossa valmistautumiseen hyvissä ajoin. Lomaketta tulee käsitellä toimialasta vastaavassa työryhmässä tai johtoryhmässä. Näin vältetään myös mahdollisilta yksittäisen viranhaltijan vääriltä TEAvisarin kysymysten tulkinnoilta tai tietämättömyydeltä, jos lähihistoriassa on ollut paljon henkilöstövaihdoksia.

Hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön keskiössä tulee painottaa terveiden elintapojen tukemista sekä osallisuuden vahvistamista. Osallisuuden kautta rakentuu vieläkin syvempi kumppanuus eri toimijoiden välille. Ainoastaan vahvan alueellisen yhteistyön kautta Rautavaaran hyvinvointivajeita voidaan saada käännettyä parempaan suuntaan.

Hyvää tilastojen valossa

RAUTAVAARA

Talous ja elinvoima

- ✓ Omavaraisuusaste on ollut nousussa valtuustokauden aikana
- ✓ Kunnan pienituloisuusaste on lievässä laskusuunnassa
- ✓ Työttömien määrä on ollut hienoisessa laskussa

Ikäihmiset

- ✓ Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen lukumäärä yli 65-vuotiailla on laskenut tuntuvasti
- ✓ Täyttä kansaneläkettä saavien määrä on hieman laskenut

Työikäiset

- ✓ Sairauspäivärahaa saaneiden määrä lievässä laskussa
- ✓ Avioerojen määrä laskussa

Terveydenedistämiskiivisyys

- ✓ Kuntajohdon osalta vahvuutena voimavarat; kunnassa jaetaan avustuksia yhdistyksille (tarkastelussa €/asukas) ja kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on osoitettu tarpeeksi suuri työpanos
- ✓ Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen vahvuutena seuranta ja tarveanalyysi eli seurataan koulukiusaamista, seksuaalista häirintää, tupakkatuotteiden ja huumeiden käyttöä, tapaturmien esiintymistä jne.
- ✓ Kulttuurin terveydenedistämiskiivisyudessa vahvuutena voimavarat eli henkilöstö suhteessa asukasta kohden

Lapset ja nuoret

- ✓ Lastenneuvolapalvelut ovat toteutuneet hyvin
- ✓ Keskusteluyhteys vanhempien kanssa parantunut (4. ja 5.lk)
- ✓ Luokan/ryhmän oppilaat viihtyvät yhdessä (8. ja 9.lk)
- ✓ Kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä (8. ja 9.lk)
- ✓ Opettajalta saatu välittävä ja oikeudenmukainen kohtelu on keskimääräistä parempi (8. ja 9.lk)

Huolenaiheet tilastojen valossa

RAUTAVAARA

Talous ja elinvoima

- Vuosikate ja valtionosuudet ovat laskussa
- Väestöllinen huoltosuhde on korkea ja nousussa
- Syntyvyys on alhaista ja ikääntyneiden määrä on suuri
- Työkyvyttömyysindeksi on koko maan korkein

Työikäiset

- Työkyvyttömyyseläkettä saavia paljon
- Vaikeasti työllistyvien määrä nousussa
- Korkea luku päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksoja

Lapset ja nuoret

- ✓ Lastensuojelun ilmoitusten määrä kasvussa
- ✓ Koulunkäynnistä pitäminen on laskenut (4. ja 5.lk)
- ✓ Melkein puolet oppilaista ei syö aamupalaa joka arkiamu (4. ja 5.lk sekä 8. ja 9.lk)
- ✓ Kokemus mahdollisuudesta keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista tippunut (4. ja 5.lk)
- ✓ Melkein puolet oppilaista kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi (4. ja 5.lk sekä 8. ja 9.lk)
- ✓ 70–90 %:lla fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla (5. ja 8.lk)
- ✓ Yli 70 % oppilaista ei syö koululounasta päivittäin (8. ja 9.lk)
- ✓ Yli puolet oppilaista nukkuu arkisin alle 8 tuntia (8. ja 9.lk)
- ✓ Melkein puolet oppilaista kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta (8. ja 9.lk)
- ✓ Reilusti yli puolet oppilaista on väsynyt tai uupunut päivittäin (8. ja 9.lk)
- ✓ Melkein puolet (43 %) tupakoi päivittäin (8. ja 9.lk)

Terveydenedistämisasiivisuus

- Kuntajohdon osallisuuden kehityskohteita varsinkin kuntalaisfoorumit, koska kunnassa ei ole lapsiparlamenttia tai vastaavaa, eikä lasten kyselytunteja, sekä osallistuva budjetointi puuttuu
- Perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa on kehitettävää osallisuuden edistämässä niin oppilaiden kuin huoltajien osalta sekä koulupäivän liikuntaa lisäävissä toimenpiteissä
- Liikunnan osalta sitoutumisessa kehitettävää; kunnassa ei ole voimassa olevaa liikuntasuunnitelmaa, liikunnan kehittämisohjelmaa tai poikkihallinnollista liikumisohjelmaa (joko erillisenä tai osana laajempaa kokonaisuutta)
- Kulttuurin puolella kehitettävää muun muassa kulttuurikasvatusta edistävissä toimenpiteissä

Ikäihmiset

- Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen ikääntyneiden määrä on suuri
- Pienituloisuutta eläkeikäisessä väestössä paljon